

IEPAZĪSIM LATVIJU
GUIDE TO LATVIA

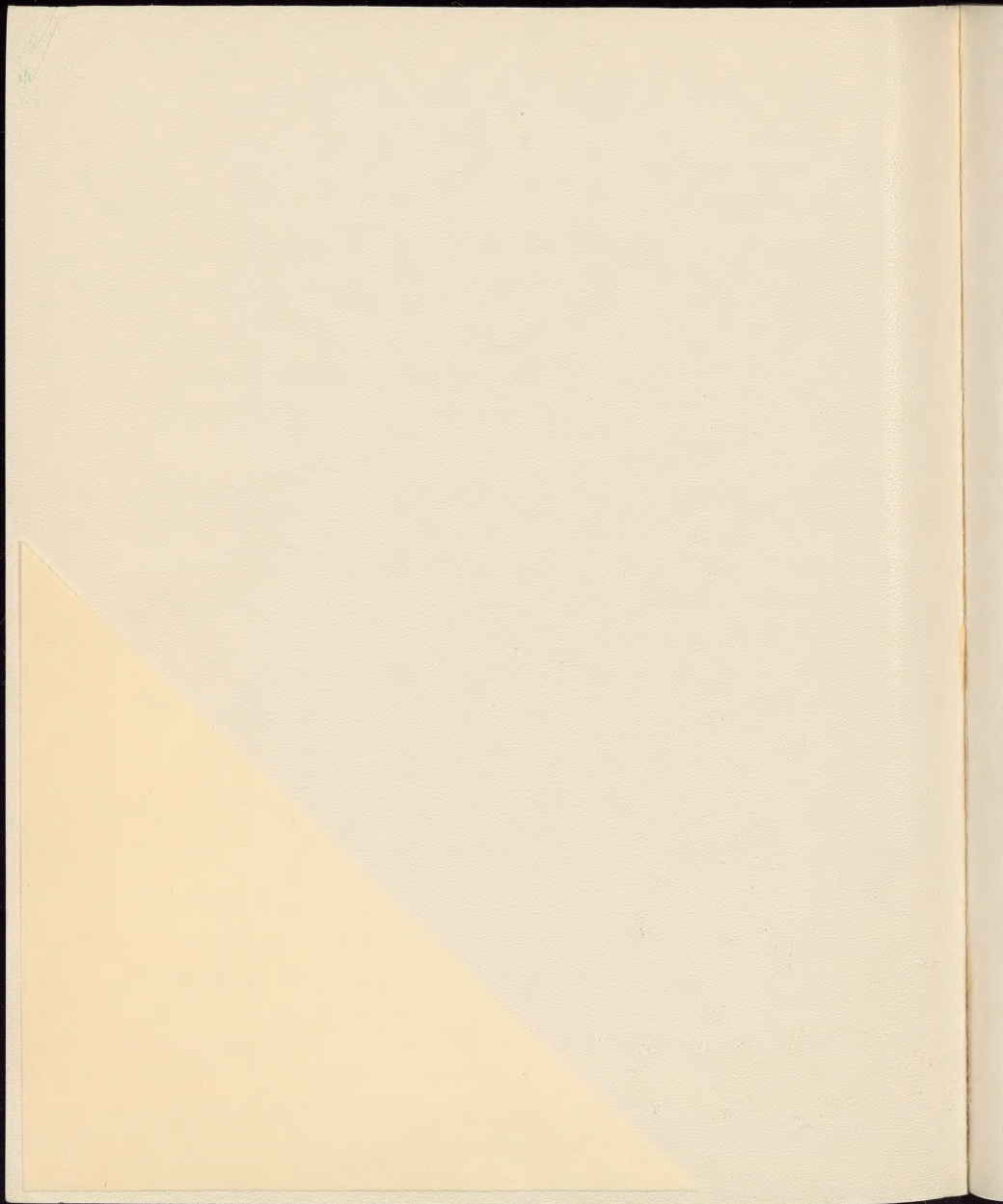
KULDĪGA

Pilsētas vēsture
Ekskursiju maršruti
Pilsētas karte
Krāsaini attēli



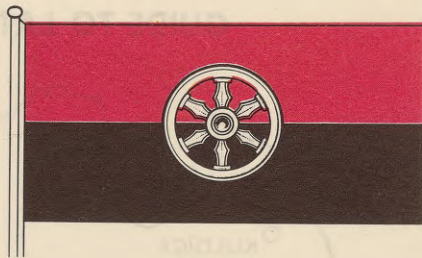
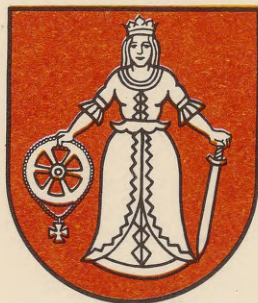
"LATVIJAS ENCIKLOPĒDIJA"





M. Džeina
**IEPAZĪSIM LATVIJU
GUIDE TO LATVIA**





- *Pilsētas vēstures un saimniecības attīstības apskats*
- *Ilustrēts tūrisma ceļvedis pa kādreizējo Kurzemes hercogistes galvaspilsētu*
- *Uzziņas*
- *Detalizēta kartoshēma*

95-2
L 58

L
9

M. Dziesma
S. Rusmanis

KULDĪGA

"LATVIJAS
ENCIKLOPĒDIJA"

RĪGA • 1995

UDK — p 914.743 (03)+908 (474.3) (03)

Ru 733

Latvijas Racionāla

BIBLIOTEKA

0302015083

~~95-13.740~~

pārb. 27. I 2002. J. O.
17. V 02. 7. J.

Atbildīgais redaktors Arvīds VĪTOLS

Redaktori Aija Krūze, Marika Paupe, Uldis Placēns

Tehniskā redaktore Lolita Runce

Korektore Lūcija Toča

Datorsalicējas Līga Beitika, Jolanta Riekstiņa

Fotogrāfi Aivars Lode, Mārtiņš Salna

Vāku un titulu zīmējis Alekssis KĪsis

Grāmatā izmantotas Gunāra Birkmaņa, Sigurda Rusmaņa,

Valda Veilanda fotogrāfijas

© G.Birkmanis, M.Dziesma,

S.Rusmanis, V.Veilands

© "Latvijas enciklopēdija", 1995

Izdevniecības licence nr. 2—0380. Pasūt. nr.116 Līgumcena. Izdevniecība "Latvijas enciklopēdija", LV 1003, Rīgā,
Maskavas ielā 68. Iespiesta r/a "Latvijas karte", LV 1004, Rīgā, O.Vācieša ielā 43.

Kuldīga atrodas Kurzemes vidū, Ventas krastā, 155 km no Rīgas. Tā ir ne vien vecākā pilsēta Rietumlatvijā, bet arī viena no senākajām pilsētām Baltijā.

Vikingu sākā par Hadinga dēla Frodi sirojumiem uz Baltiju stāstīts par kuršu valdnieku Durno. Viņš, cerēdams ienaidnieku nomērdēt badā un iznīcināt sērgās, licis izpostīt Kursu un pats ar savu kara draudzi nostiprinājies pilsētā, aiz kuras nocietinājumiem atradusies plata upe. Tomēr ienaidniekam izdevies kuršus ievilināt vilku bedrēs un sakaut viņu karaspēku. Pilsētas vārds netiek minēts, arī Durno kopienas nosaukums ne. Taču, pēc apraksta spriežot, pilsēta atradusies Ventas kreisajā krastā, bijusi liela un labi nocietināta. Ja sākā minētā pilsēta ir Kuldīga, tad tā bijusi jau 10. gs. sākumā. Dažos citos 9. un 10. gs. rakstītajos vēstures avotos par kuršu zemju apmeklēšanu atrodamas neskaidras norādes uz to, ka Ventas krastos bijis arī Kuldīgas novads. Kuršu apdzīvotā novada ekonomiskais un politiskais centrs Veckuldīgas pilskalns, kas atrodas Ventas kreisajā krastā, 3,5 km no pilsētas centra, bija pats varenākais un lielākais kuršu pilskalns, tā platība 1 ha. Tas atradās uz zemesraga, kur Veckuldīgas upīte ietek Ventā, un bija no divām pusēm dabiski pasargāts pret iebrukumu. Dienvidaustrumos pilskalnu norobežoja 100 m garš un 10 m dziļš grāvis ar 5—6 m augstu valni. Pilskalna vienīgā uzeja atradās rietumos un bija tikai 1,5 m plata. Pilskalna pakājē atradās ap 10 ha liela tirgotāju un amatnieku apmetne. Briesmu brīdī arī tās iedzīvotāji atrada patvērumu nocietinātajā pilskalnā. Sena teika stāsta, ka dižajai kuršu pilij visapkārt jumtam bijuši vara piekariņi, kas saulē mirdzējuši kā zelts un vējā dzirdri skanējuši. Tā bijusi brīnišķīga pils, ko iekārojuši daudzi svešzemnieki. Šī centra lielo ekonomisko nozīmi noteica tā ģeogrāfiskā atrašanās vieta Ventas krastā. Jāņem vērā, ka pirms 1000 gadiem Venta, līdzīgi citām mūsu upēm, bijusi ūdeņiem daudz bagātāka un stipri dziļāka nekā šodien. Tā toreiz bija ērti kuģojama. Nesaudzīgā mežu izciršana iepriekšējos gadsimtos un vēl mūsu gadsimtā strauji samazināja tās ūdens resursus un padarīja to seklu. Tomēr arī mūsu dienās Ventas rumba ir palikusi nozīmīgs dabas objekts — tas ir platākais ūdenskritums Eiropā (275 m).

13. gs. kuršu apdzīvotais novads gar Ventu un Abavu kļuva par starptautiskas intereses objektu. Tolaik Romas kūrījā valdīja uzskats, ka augstāko pakāpi sasniegusi pāvesta Innocentija III politiskā autoritāte jānostiprina ar jaunas valsts izveidošanu, kas būtu tieši pakļauta svētajam krēslam. Šim nolūkam teritoriju paredzēja atrast Baltijā — kristīnismam pievērstās zemēs, kas vēl nebija saistītas ar jau pastāvošajām katolicisma karaļvalstīm Rietumeiropā. So apsvērumu dēļ Kursā ieradās pāvesta sūtnis Alnas Balduīns, pāvesta legāta Vācijā Oto vietnieks. Alnas Balduīna un kuršu noslēgtajā līgumā (1230.28.XII) par kuršu tiešu pakļaušanos Romas kūrījai pirmoreiz minēts kuršu valdnieka

Lamekina vārds. Balduīns solīja kuršiem mūžīgu brīvību, kamēr vien viņi neatkritīs no kristīgās ticības, kā arī neatkarību no Zviedrijas un Dānijas. Ir zināms, ka pāvests un viņa legāti tiešām centušies nodibināt brīvas baznīcas valstis, kuru iedzīvotāji paturētu savas agrākās tiesības un brīvības. To redzot, Rīgas bīskaps un vācu bruņinieku ordenis, kā arī Rīgas pilsēta nostājās pret Balduīnu, saņēma ķīlniekus, uzbruka Kursai un nolaupīja kuršiem viņu brīvības grāmatas. Kuršu delegāti, kas bija ceļā uz Romu, lai apstiprinātu ar Alnas Balduīnu noslēgtos līgumus, tika aizturēti.

Zobenbrāļu ordenis panāca, ka 1234. gadā Balduīns tika atsaukts un viņa vietā par pāvesta legātu Baltijā nozīmēts iekarotājiem labvēlīgais Modēnas Vilhelms.

Redzēdami, kādas briesmas draud viņu brīvībai, pēc kaujas pie Saules (1236), kur vācu Zobenbrāļu ordenis cieta smagu sakāvi un faktiski sabruka, kurši sacēlās. Iekarotāji tika padzīti no Kursas. Lai zaudēto atgūtu, 1242. gadā izveidotais Livonijas ordenis rīkoja lielu karagājienu uz Kursu. Šajā nevienlīdzīgajā cīņā kurši zaudēja.

Pāvesta legāts Modēnas Vilhelms 1242. gadā atļāva bruņinieku ordenim Bandavas novadā celt pili. Livonijas atskaņu hronikā teikts, ka Kuldīgas pils uzcelta ordeņa mestra Dītriha fon Grīningena laikā (1242—1245). 1245. gada 7. februārī Lionā izdotajā dokumentā, kurā pirmoreiz minēts Kuldīgas nosaukums, bīskaps Vilhelms paziņoja, ka Kursas ir Prūsijas sastāvdaļa un tādēļ Livonijas ordenis saņems divas trešdaļas iekaroto kuršu zemju līdzīgi tam, kā tas noticis, dalot iekarotās senprūšu zemes, nevis tikai vienu trešdaļu, kā bija pieņemts, dalot citas Baltijas zemes.

Jaunā ordeņa pils tika celta stratēģiski izdevīgā vietā, kur krustojās ūdens un sauszemes tirdzniecības ceļi. Celtniecībā tika izmantotas radzes no Ventas gultnes un krastiem. Piespiedu kārtā gan pili, gan tās piededzelus cēla un izbūvēja pakļautie kurši. Vēlāk jauno cietoksni ordenis izmantoja par atbalsta punktu Kursas tālākai pakļaušanai.

Pati pils bija konventa tipa trīsstāvu mūra celtnie ar biežām sienām, maziem lodziņiem un torņiem stūros. Gar mūra iekšpusi pils pagalmā bija krusteja. Tās ziemeļaustrumu stūra drupas, kas vēl joprojām redzamas pilsētas parkā, ir vecākās mūra celtnes paliekas Kurzemē.

Pils teritorija bija nocietināta ar t.s. riņķa mūri. Ziemeļu pusē mūris atradās 120 soļu attālumā no pils un pie Alekšupītes ietekas Ventā bija 6 assis (1 ass — 1,8 m) augsts. Riņķa mūris tika nojaukts, bet zemes vaļņi un grāvji parka teritorijā saglabājušies vēl mūsu dienās.

Ziemeļrietumu daļā iepretim Ventai atradās pils vārti, pa kuriem varēja nokļūt pilī. Vārtus ar Alekšupītes pretējo krastu savienoja paceļamais tilts. 1678. gadā virspilskungs pie vārtiem lika uzbūvēt nocietinājuma torni, kurā atradās arī viņa dzīvoklis. Blakus abās pusēs bija sardzes un aresta telpas. Riņķa mūra sienās atradās šaujamlūkas.

Pils austrumu daļā tika uzcelta pils baznīca — kapela, blakus tai — kapitula zāle. Priekšpili atradās dzirnavas.

13. gs. Kuldīgas pilī dzīvoja komturs. Kuldīgā daudzkārt uzturējās arī pats bruņinieku ordeņa mestrs, sevišķi biežo ceļojumu laikā uz Prūsiju, tāpēc te izdoti daudzi dokumenti ar viņa parakstu. Kuldīgas pilsētai bija savs zīmogs. 14. gs. vidū Livonijas ordeņa mestrs Gosvins izvēlējās Kuldīgai ģerboņa simboliku — tā centrā viņš novietoja mitoloģiskās Katrīnas figūru, kas vienā rokā turēja moku ratu ar 6 spieķiem, bet otrā — šķēpu. Vēlākajos gadsimtos bieži lietots pilsētas zīmogs ar vienkāršotu ģerboni — ratu ar 8 spieķiem.

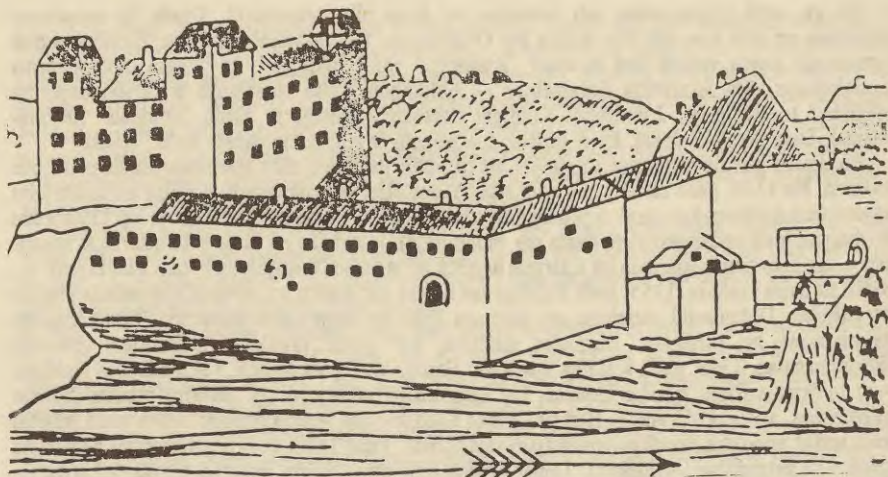
13. gs. celtā ordeņa mūra pils nosaukta par Jēzus pili (Jesusburg). Tomēr šis nosaukums neieviesās un drīz vien pils tika saukta par Goldingenu. Pēc valodnieku domām, Kuldīgas senais nosaukums kuršu valodā tika izrunāts "Kuldīnga" vai "Guldīnga", un šī senā izrunas forma saglabājusies vācu iekarotāju dokumentos — Goldingen. Vēlāk to aizguva arī krievi imperijas oficiālajā transkripcijā. J. Endzelīns Kuldīgas nosaukumu saistīja ar vārdu "kuldains" (iedobumains). Daži pētnieki domā, ka šī nosaukuma pamatā ir sens somu vārds "kuld" (zelts).

Pēc kuršu nepostīšanas amatnieki un tirgotāji pamazām sāka apmesties jaunās mūra pils tuvumā. No 1350. gada oficiāli tika dota atļauja apmesties uz dzīvi tagadējās Kalna un Miera ielas rajonā tiem kuršiem, kas agrāk bija dzīvojuši Veckuldīgā, — radās t.s. Kalnamiests (ap 1390. gadu šo diezgan bieži apdzīvoto vietu sauca par Jaunpilsētu). Izveidojās vēl divas it kā atsevišķas apmetnes — ap veco tirgus laukumu un Katrīnas baznīcu un tagadēja Ventspils un Pētera ielas rajonā —, vēlāk šīs daļas saplūda. 1355. gadā Kuldīga jau dēvēta par pilsētu un tai piešķirtas pirmās pilsētas privilēģijas. Dokumentā pieminēta arī dzirnavu upīte un nespējnieku patversme. Tātad Kuldīga bijusi viena no pirmajām Kurzemes pilsētām, kur pirms vairākiem gadsimtiem griezušās ūdensdzirnavas. 1398. gadā Kuldīga kļuva par Hanzas savienības locekli. Vēl pirms tam Kuldīgai tika piešķirtas Rīgas pilsētas tiesības. Lai gan ordeņa mestri 14. gs. piešķīra pilsētai dažādas privilēģijas, 1442. gadā mestrs Heinrihs Finke Kuldīgas pils ordeņa brāļiem atļāva vienā pilsētas daļā ievākt nodokļus savām personiskajām vajadzībām. Tikai 1470. gadā pēc ilgas cīņas pilsētnieki panāca šīs netaisnības likvidēšanu. Tomēr ordeņa brāļi prata dažādi izmantot pilsētas atkarību no pils. Tā, piemēram, pilsētnieki bija spiesti malt miltus ordeņa ūdensdzirnavās un maksāt par to atsevišķu nodevu.

15. gs. 2. pusē un 16. gs. sākumā Livonija piedzīvoja uzplaukumu. Daudzējādā ziņā to sekmēja 50 gadu miers ar Krieviju. Arī Kuldīgā rosīga kļuva ekonomiskā dzīve. No 1538. gada ordeņa mestrs atļāva Kuldīgā ik nedēļu rīkot tirgu, tomēr domājams, ka tirgus pretī vecajam rātsnamam atradies jau agrāk.

Pēc Livonijas konfederācijas sairšanas Livonijas kara sākumposmā 1561. gadā tika izveidota no Polijas — Lietuvas valsts atkarīga Kurzemes un Zemgales hercogiste. Par tās pirmo hercogu kļuva bijušais Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers. Jaunais hercogs bieži uzturējās Kuldīgā, bet viņa ģimene tur dzīvoja pastāvīgi. Kuldīgā atradās arī hercoga galms, no Kuldīgas pils hercogs deva rīkojumus valsts pārvaldei. Kuldīgā atradās arī pirmās hercogu kapenes (tris mirušos prinčus uz Jelgavas hercogu kapenēm pārveda 1583. gadā). Arī vēlāk, kad par hercogvalsts galvaspilsētu oficiāli tika izsludināta Jelgava, Ketleru dzimtas hercogi Kuldīgu dēvēja par "vecu, mīlo dzimtas pilsētu". Vecajam hercogam Gothardam bija divi dēli — Frīdrihs un Vilhelms. Pretēji tā laika paražam, kas par mantinieku noteica tikai vecāko dēlu, Gothards Ketlers hercogisti ar testamentu sadalīja starp dēliem un abiem atstāja mantojumā arī hercoga titulu. 1596. gadā, kad Vilhelms sasniedza pilngadību, abi brāļi vienojās, ka Frīdrihs no galvaspilsētas Jelgavas pārvaldīs Zemgali, bet Vilhelms no galvaspilsētas Kuldīgas — Kurzemi. Šajā laikā pilsētas politiskā un saimnieciskā nozīme stipri palielinājās.

1610. gadā Kuldīgā piedzima hercoga Vilhelma dēls Jēkabs. Vilhelms bija labs saimnieks un arī paraugs dēlam Jēkabam. Kuldīga kļuva par nozīmīgu amatniecības centru. Tur veidojās amatnieku



Kuldīgas pils. 1729. g. zīmējums ● The Castle of Kuldīga (drawing, 1729)

cunftes, kas apvienoja ne tikai pilsētas amatniekus, bet arī amatniekus no citām pilsētām un visas Rietumlatvijas. Mazāko Kurzemes pilsētu un miestu amatnieki skaitījās līdzbiedri kādā no Kuldīgas cunftēm. Šiem līdzbiedriem bija jāievēro savas cunftes jeb amata statūti, ko tolaik sauca par šrāgām. Viņi maksāja arī zināmu naudas summu par tiesībām zīmogot savus darinājumus ar pusi no Kuldīgas pilsētas amatnieku zīmes. Sākumā amatnieki apvienojās t.s. brīvās cunftes jeb biedrības bez statūtiem. Kad biedrībā bija lielāks skaits amata meistaru, tie lūdza hercogam apstiprināt amatam šrāgu. Kuldīgas cunftu šrāgas tika rakstītas pēc Rīgas cunftu šrāgu parauga. 17. gs. Kuldīgā bija 17 cunftes. Tai laikā īpaši strauji attīstījās zeltkaļa amats (strādāja 25 amata meistari). Ar landtāga lēmumu Rīgas zeltkaļiem bija aizliegts pārdot savus izstrādājumus Kurzēmē. Tas bija arī alvas apstrādes paplašināšanās laiks. Kuldīgā strādāja 9 alvas lējeji.

1615. gads pilsētas dokumentos nosaukts par nelaimīgu. Lielo plūdu laikā Venta aiznesa tiltu, nodega daļa pilsētas un baznīca. Tomēr Kuldīgas vēsturei īpaši bīstami notikumi risinājās Jelgavā. Tajā laikā Zemgales hercogs Frīdrihs atradās ārzemēs un Zemgali pārvaldīja Kurzemes hercogs Vilhelms. Tā kā Vilhelms cīnījās par hercoga varas nostiprināšanu, viņam jau agrāk bija gadījušās sadursmes ar hercogistes muižniecību. Frīdriha prombūtnē cīņa saasinājās vēl vairāk. Lai apspiestu muižnieku pretošanos, Vilhelms Jelgavā landtāga laikā pavēlēja arestēt muižnieku opozīcijas vadītājus brāļus Noldes. Kad tie pretojās arestam, hercoga ļaudis viņus nogalināja. Muižnieki iesniedza sūdzību hercoga feodālajam senjoram Polijas karalim un Varšavas seimam. Lietas izmeklēšanai tika atsūtīta īpaša komisija, tās sēdes notika Aizputē. Hercogs Vilhelms savā rezidencē

Kuldīgā gaidīja spriedumu. Ar komisijas lēmumu hercogs savu troni zaudēja un bija spiests emigrēt. Kurzeme un Zemgale atkal tika apvienotas vienā hercogistē, un no galvaspilsētas Jelgavas to turpmāk pārvaldīja hercogs Frīdrihs. Lai gan arī turpmāk hercogs Frīdrihs un viņa pēcnācēji bieži uzturējās Kuldīgas pilī, oficiālo galvaspilsētas statusu Kuldīga bija zaudējusi. Tomēr visi hercogi, kas pēc laulībām ar ārzemju princesēm atgriezās valstī, vispirms viņām rādīja Kuldīgu un tikai pēc hercoga Frīdriha nāves kļuvis par visas Kurzemes un Zemgales hercogistes mantinieku. Savu jauno sievu Brandenburgas kūrfirsta Frīdriha Lielā māsu Luīzi Sarloti Jēkabs vispirms aizveda uz dzimto pilsētu Kuldīgu. 1645. gada 23. oktobrī jūdži no pilsētas jauno pāri sagaidīja pilsoņu jātnieku un dragūnu rotas, kam sekoja 60 dižciltīgu muižnieku karietes, hercoga mednieki, gvardes vīri un pāži. Pilsētā tika uzcelti vairāki egļu goda vārti, viens ceļš cauri pilsētai līdz pat pilij tika apstādīts ar eglēm. Dunēja lielgabali, skanēja mūzika. Veselu nedēļu notika dažādi sarīkojumi un bruņinieku turnīri, kuros lielus panākumus guva jaunais hercogs un bija ielūgti visi Kuldīgas pilsoņi. Pēc tam hercogs ar hercogieni devās uz Jelgavas pili, kur apmetās uz dzīvi.

Hercogs Jēkabs, turpinot sava tēva Vilhelma iesākto merkantilisma politiku, ierīkoja Kuldīgā salpētra vārtitavu, atvēra pirmās papīra dzirnavas Kurzēmē, kā arī nelielu kuģu būvētavu. Lai padarītu Ventu kuģojamu tālāk uz dienvidiem, sāka spridzināt Ventas rumbu. Tomēr sprādzieni tik ļoti satricināja hercoga pili, ka tie bija jāpārtrauc. Tad hercogs lika blakus rumbai izrakt kanālu. Šis darbs netika pabeigts.

1658. gadā Polijas—Zviedrijas kara laikā, neievērodami hercoga neitralitāti, zviedri ielauzās Kurzēmē un 28. oktobrī Jelgavā sagūstīja un aizveda trimdā hercogu Jēkabu un viņa ģimeni. Tā paša gada novembrī, no Aizputes nākdami, Kuldīgai tuvojās citi zviedru karapulki, kas ielenca hercoga Kuldīgas pili. Zviedri apsolījās nepostīt pili, un pils garnizons (200 vīru) decembrī padevās. Tomēr iekarotāji solījumu nepildīja. Viņi izlaupīja pili, tās arhīvu, uzlauza pagrabus un izņēma dārglietas, aplaupīja pils baznīcu, aizveda labību un vērtīgākos braucamos un jājamos zirgus. Pēc deviņiem mēnešiem Kuldīgu ieņēma poļi un vēlreiz izlaupīja gan pili, gan pilsētu. Pēc atgriešanās no zviedru gūsta hercogs Jēkabs lika sakārtot pili un kopā ar ģimeni tur kādu laiku dzīvoja.

Hercoga Jēkaba dēls Frīdrihs Kazimirs, kas ļoti mīlēja greznību, centās Kuldīgas pili visādi izdaiļot. Lielo ordeņa kapitula zāli viņš lika pārveidot par deju zāli un uz tās sienām un griestiem uzgleznot visus 44 pēc hercoga pavēles būvētos kuģus, kā arī iemūrēt podiņu krāsnis. Pēc Frīdriha Kazimira pavēles pilsētā tika ierīkoti apstādījumi un zveru dārzs. Katru gadu hercogs ilgāku laiku uzturējās Kuldīgā, lai personiski vadītu apstādījumu ierīkošanu. Hercoga un viņa ģimenes apmeklējumi kuldīdžniekiem sagādāja lielus izdevumus — vajadzēja organizēt hercoga svinīgu sagaidīšanu un dāvanu pasniegšanu, kā arī rūpēties par galma uzturēšanu.

Ziemeļu kara laikā 1701. gada jūnijā, baidīdamies no pils izlaupišanas, hercoga Jēkaba otrs dēls Ferdinands, kas tolaik valdīja, lika piekraut 18 vezumus ar pils vērtīgāko kustamo mantu un aizvest to uz Klaiņpēdu. Pēc mēneša zviedri atkal iebruka pili un aizveda uz Rīgu vēl atlikušās vērtības. 1702. gada janvārī ceļā uz Prūsiju 10 dienas Kuldīgā uzturējās Zviedrijas karalis Kārlis XII, viņam vajadzēja apmesties kādā privātā namā, jo kādreiz skaistās telpas viņa karavīri pāris mēnešos bija pilnīgi izpostījuši (pils sargam izdevās pasargāt no zviedriem vienīgi apzeltīto hercoga laulības

gultu). No 1703. gada pilī dzīvoja tikai sargs. Skaistā kuģu zāle iebruka 1725. gadā, bet 1860. gadā nopostītās pils vietā tika ierīkots pils parks. Sabrukušās pils akmeņus pilsētnieki izmantoja savu māju celtniecībā. Pēc pils drupu pilnīgas novākšanas bijušās pils vieta tika nolīdzināta un tur iekārtots pilsētas dārzs. Parka vidū zem kāda pakalniņa palika vienīgi krusta ailes fragments. Uz šī pakalniņa tika izveidots atpūtas paviljons.

Kaut arī Ziemeļu kara darbība tieši neskāra pilsētu, tomēr Kuldīga, tāpat kā pārējās hercogistes pilsētas, ļoti cieta Lielā mēra epidēmijā, kas sāka plosīties Kuldīgā 1710. gada aprīlī. Pilsēta kļuva pustukša — nomira lielākā daļa iedzīvotāju, arī visi trīs pilsētas aptiekāri.



Zivju ķeršana Ventas rumbā 20. gs. sākumā ● Fish catching at the Venta Rapids (early 20th century)

Pēc Ziemeļu kara Kuldīga vairs nesasniedza iepriekšējo spožumu. Tirdzniecībā to apsteidza Ventspils un sevišķi Liepāja, caur kuras ostu gāja arī lietuviešu preču tirdzniecība. Pamazām Kuldīga kļuva par tipisku provinces pilsētu, tāda tā palika arī pēc hercogvalsts likvidēšanas un pievienošanas Krievijas impērijai 1795. gadā. Kuldīga ieguva apriņķa pilsētas statusu, un klusā dzīve turpinājās. 19. gs. sākumā tur dzīvoja 1254 iedzīvotāji. 18. gs. beigās, protestējami pret rātes lēmumu par, viņuprāt, pārmērīgiem nodokļiem, lielākā daļa pilsētas amatnieku pārcēlās dzīvot uz laukiem. Daļa vācu amatnieku par savu dzīves vietu izvēlējās kuršu ķoniņu ciemu Sausgaļus. Šis ciems pamazām pārvācojās.

1812. gadā zemnieki ieguva tādas pašas tiesības tirgoties kā pilsētnieki. Arī viņi turpmāk drīkstēja uzpirkt citu zemnieku ražojumus un pārdot tos Kuldīgas tirgū.

1878. gadā Kuldīgā tika nodibināta sērskociņu fabrika "Vulkāns". No sākotnēji sīkā uzņēmuma ar 5 — 6 strādniekiem gadsimta beigās tā kļuva par novada lielāko rūpniecības uzņēmumu ar 330 strādniekiem. Gadā tika saražota produkcija par 172 tūkst. zelta rubļu un eksportēta uz Persiju, Afganistānu, Indiju, Ķīnu un Japānu. 1860. gadā darbu uzsāka adatu fabrika "Meteors", 1875. gadā — ādu apstrādes fabrika, 1885. gadā — Vintelera vilnas kāršanas fabrika, kā arī tūka fabrika un citi uzņēmumi. Strauji pieauga iedzīvotāju skaits — gadsimta beigās Kuldīgā dzīvoja 9720 iedzīvotāju, bet pirms 1. pasaules kara 1913. gadā jau bija nepilni 12 tūkst. kuldīdznieku.

Kuldīgas ielu tīkls izveidojies gadsimtu gaitā bez jebkāda plāna. Sākumā ēkas celtas apbūvējot, upītes krastos un ap tirgus laukumu. Ielām nosaukumu nebija. Vajadzīgais nams tika atrasts pēc īpašnieka vārda, norādot, kāda ceļa malā vai tā tuvumā ēka atrodas. 18. gs. 2. pusē nozīmīgākajām ielām sāka nostiprināties nosaukumi. Kopš tā laika Kuldīgā ir Piltenes, Aizputes, Ventpils, Saldus, Planīcas un Ēdoles iela. Lielāko ielu segumam tika izmantoti no Ventas izlauzti dolomīta gabali. 1874. gadā pār Ventu tika uzcelts mūra tilts. 19. gs., kad samērā plaši sāka lietot pilsētu plānus, arī pārējās Kuldīgas ielas ieguva nosaukumus. Tā radās Pasta, Dzirnau un citas ielas, kuru nosaukumi saistīti ar kādu konkrētu namu vai uzņēmumu.

1796. gadā Kuldīgā tika nodibināts apriņķa ārsta postenis. Pirmais pilsētas ārsts bija Aleksandrs Pols. Bet īpašā kuldīdznieku piemiņā tiek turēts 19. gs. latviešu izcelsmes ārsts, valodnieks un dzejnieks Juris Bārs. 1985. gada oktobrī viņa kapa vietā tika atklāts piemiņas akmens.

Kuldīgas vēsturē tiek godināti daudzi izcili kultūras, izglītības un sabiedriskie darbinieki. To vidū ir dzejnieks Vilis Plūdonis, rakstnieki Voldemārs Zālītis (Valdis) un Sudrabu Edžus. Viņi mācījušies Baltijas skolotāju seminārā (dib. 1870. g. Rīgā), kas bija pirmā valsts pedagogiskā iestāde Latvijā. 1886. gadā seminārs tika pārcelts no Rīgas uz Kuldīgu, kur dzīve bija lētāka un telpas plašākas. Patiesībā cara valdība cerēja audzēt dabūt tālāk no dumpīgās Rīgas inteliģences un strādniekiem un tuvināt nākamās tautskolotājus videi, kurā tiem pēc semināra beigšanas būs jāstrādā. 1. pasaules kara laikā 1915. gada pavasarī, kad vācu karaspēks tuvojās Kuldīgai, seminārs tika pārvietots uz Čistopoli Tatārijā. Baltijas skolotāju semināra darbības 30 gados to absolvējuši 702 jaunie tautskolotāji, to vidū 562 latvieši.

Pirmā luteriešu skola tika atvērta 1779. gadā hercoga Virkas muižā, bet 1877. gadā tuvākie pagasti uzcēla kopēju skolas namu — Kuldīgas-Griķu pagasta četrklasīgo pamatskolu, kas ieguva nosaukumu Kalnmuižas skola (1945. gadā skola kļuva par septiņgadīgo, 1961. gadā par astoņgadīgo, bet 1967. gadā tā saņēma jaunu korpusu un kļuva par Kuldīgas 2. vidusskolu).

Neatkarīgās Latvijas Republikas laikā tika izbūvēta dzelzceļa līnija no Kuldīgas uz Liepāju un stacijas ēka (1936). 1938. gadā sāka darboties Kuldīgas radiostacija ar tolaik augstāko antenu Latvijā (120 m), tika pabeigta Kuldīgas—Skrundas šosejas būve, uzsākti priekšdarbi Kuldīgas—Tukuma dzelzceļa līnijas izbūvei, nodibināts Kuldīgas muzejs un izbūvēts moderns tirgus laukums. Tajos gados darbu jaunās ēkās uzsāka arī Latvijas bankas nodaļa (1931), vācu ģimnāzija, pilsētas aptieka. 1930. gadā Kuldīgā dzīvoja 74% latviešu, 13% vāciešu, 11% ebreju, 1% krievu un 1% citu tautību cilvēku.

Lai gan abu pasaules karu laikā pilsētas apbūve necieta, tās saimnieciskā dzīve tika pilnīgi izpostīta. 2. pasaules kara laikā lielākais Kuldīgas uzņēmums "Vulkāns" ražoja galvenokārt dažādus

saimniecības piederumus, vācu armijai dēļus zārkiem un klucīšus vācu gāzģeneratoru automašīnām, kā arī pildīja akumulatorus. Lielu daļu fabrikas telpu aizņēma armijas pārtikas noliktavas. 1944. gadā vācieši sāka pakāpeniski izvest fabrikas iekārtas.

Pēc 2. pasaules kara, kad sākās 50 gadu ilgā padomju okupācija, saimnieciskā sistēma tika mainīta pamatos. Visi uzņēmumi, iekārtas un lielākie nami tika nacionalizēti. To vidū arī "Vulkāns", kurā sāka izgatavot finieri un galdnieka plates, virtuves iekārtas (1961) un liekti līmētās detaļas (1965). 1965. gadā "Vulkāns" kļuva par kokapstrādes kombinātu. Fabrikā "Kuldīgas tūks" 50. gados sāka ražot audumus, bet 1966. gadā tā tika pilnīgi pārveidota un, ievēdot jaunas ārzemju adāmmašīnas, izveidota par Rīgas trikotāžas fabrikas "Māra" Kuldīgas filiāli (kopš 1985. gada — fabrika "Kurzeme"). 70. un 80. gados tā ražoja caurmērā 34 dažādu modeļu trikotāžu gadā.

1971. gadā tika izveidota dzelzsbetona rūpnīca "Kuldīga", kurā ražotās konstrukcijas tika izmantotas lauksaimniecības ēku celtniecībā visā Latvijā. 1988. gada 28. decembrī ekspluatācijā tika nodots jaunais Kuldīgas tilts un apvedceļš. Arvien pieaugošā transporta kustība vecpilsētas šaurajām ielipām nebija piemērota, vecās ēkas bojāja arī lielā vibrācija.

Pēc PSRS sabrukuma un Latvijas valsts neatkarības atgūšanas Kuldīgas saimnieciskā dzīve no jauna jāpārkārt — jāatjauno padomju varas gados izpostītā tirgus saimniecība, jānokārto attiecības ar nacionalizēto īpašumu. Tas ir grūts uzdevums. Vecie, ar valsts plānu noteiktie sakari zuduši, bet jaunie rodas lēni. Tāpēc pilsētas saimnieciskajā dzīvē vērojams apsīkums. Sekmīgi darbu sācis uzņēmums "Goldingen Transport", kas nodarbojas ar vietējiem un starptautiskiem preču pārvadājumiem, tirdzniecību un starpniecību tirdzniecības operācijās, kā arī ar viesnīcu un autoservisa pakalpojumiem. Pamazām tiek atjaunota pilsētas tirdzniecība. Popularitāti ieguvusi tirdzniecības firma "Gamma", kam bez veikaliem pieder arī vairumtirdzniecības bāze.

1995. gadā Kuldīgā darbojas 4 vidusskolas, mākslas un humanitāro zinību skola, bērnu mūzikas skola, vakarskola. Palielinājušās arī pieaugušo izglītošanās iespējas — darbu sākusi vides izglītības skola, Kuldīgas tautskola, kā arī dažādi kursi. Darbojas Kuldīgas televīzija un radio, iznāk laikraksti "Kurzemnieks" un "Ziņas".

1992. gadā Kuldīgā bija 14128 iedzīvotāji.

M.Dziesma

TŪRISMA MARŠRUTI

1. MARŠRUTS (garums ~4 km, kopā ar atzarojumiem — ~7 km)

Maršruts aptver visus apskatei būtiskākos Kuldīgas objektus un veido gandrīz noslēgtu apli. Tas nozīmē, ka sākt gājienu pa pilsētu un pabeigt to var jebkurā vietā.

Vecpilsētas pašā centrā ēkai Liepājas ielā 1 (1; pirms 1700, 19. gs. 1. puse) Baznīcas ielas fasādē zem otrā stāva loga ir akmens cilnis, kas darināts 1632. gadā. Kādā 1922. g. fotogrāfijā redzams, ka te atradies "Rigasche Photo" ateljē, par to liecina arī blakus kāpnēm, kas saglabājušās no 18. gs. beigām, uz sienas uzzīmēta roka, kas senāk tiešām aicinājusi pie fotogrāfa. Ēkas otrajā stāvā ir 18. gs. vidū darinātas barokālas durvis, turpat — maza vēdlozīņa restes ar datējumu 1828. Zem viena jumta ar šo ēku atrodas arī restaurēta celtnē Liepājas ielā 3 (2; 18. gs. 2. puse). Turpat atrodas arī cita rakstura būve — bij. divstāvu labības noliktava (3; 18. gs. 2. puse) ar galeriju otrajā stāvā, no kuras divas durvis ved katrā savā telpā. Vēl pirms pārdesmit gadiem ēku no ielas puses aizsedza augsta ķieģeļu siena ar logiem un durvīm, bet pēc arhīta G.Jansona projekta veiktās restaurācijas radās pašreizējā sabiedriska rakstura ēka, kas krāsota ar seno meistarū tumši sarkano zvidru krāsu. Pagalmā aiz šīs ēkas atrodas divas citas 19. gs. noliktavas. Tās nav restaurētas, un te vairāk jūtams senatnīgums un celtnu autentiskums.

Pilnīgi cits raksturs ir stūra ēkai 1905. gada ielā 1 (4; 18. gs. 2. puse). Dzejnieks Māris Čaklais saka, ka tā ir ar "pavisam ēvērgēlīgu fasādi — tādu kā no kovboju filmām". Ielas pretējās puses ēkā Liepājas ielā 9 (5; 1910) ir 1959. g. veidots interjers, kas kā sava laika vēstures liecība būtu saglabājams.

Ēka Liepājas ielā 8 (6; 1913) pazīstama kā kafējnīca "Staburadze", bet tikai daži zinās, ka te 20. gs. sākumā atradusies otra vecākā Kuldīgas aptieka (dib. 1667). Tā tika slēgta 1939. g., īpašniekam izceļojot uz Vāciju. Kulinārijas veikalā var nogaršot vietējo gardumu — sklandu rāušus. Tālāk ir divas 18. gs. 2. puses ēkas Liepājas ielā 10 (7) un 12 (8), tiesa, abas 19. gs. pārbūvētas. Pretējā ielas pusē redzamas cita rakstura būves — t. s. "Trīs brāļi". Grāmatas autori cer, ka ceļotājs apskatīs arī tās celtnes, kas netiek speciāli pieminētas, jo tās veido ielas vizuālo tēlu. Atšķirībā no 1857. gada, kad Kuldīgā bija uzskaitītas 252 ēkas, tagad visas vairs nav iespējams pieminēt.

Liepājas ielā 17 (9; 18./19. gs. mija) uzmanību saista koka dzīvojamā ēka ar slēģiem un metāla apkalumiem logu rāmju stūros. Ēkai saglabājušās greznākās Kuldīgas durvis (19. gs. sāk.), kas ir vienīgās ar tik spilgtām ampīra stila iezīmēm, kā arī blakus tām divi laternu turētāji (19. gs. sāk.). Vēl 80. gadu sākumā durvju vērtņu augšdaļā atradās divas lauvu maskas.

Liepājas ielā 22 (10; 1988; arhīt. A.Polis) atrodas SIA "Gamma" tirdzniecības nams, kur vērts apskatīt interjera izveidojumu.

Liepājas ielā 31 (11; 1879) atrodas bij. Kuldīgas pareizticīgo draudzes nams ar interesantu metāla lieveni. Ēkas pagalmā ved no klieģeļiem mūrēti arkveida vārti. Šajā ēkā 1886.—1915. g. darbojās Baltijas skolotāju seminārs. Te uzņemti pareizticīgie un luterieši, no 1889. g. arī katoļi. Stipendija, ko saņēma audzēkņi, bija papildu stimuls mācībām. Sikas ziņas par absolventiem var atrast E.Tomasa grāmatā "Baltijas skolotāju seminārs" (1940). Audzēkņi aktīvi piedalījušies politiskajās kustībās, daudzi no viņiem bijuši Latvijas Brīvības cīņu dalībnieki, kļuvuši par pazīstamiem kultūras, saimniecības un valsts darbiniekiem. Piemēram var minēt pedagogu un vēsturnieku Pēteri Abulu (1850—1926), skolotāju un tulkotāju Frici Adamoviču (1863—1933), padomju militāro darbinieku Jāni Bērziņu (1889—1938), folkloristu un kultūras darbinieku Pēteri Birkertu (1881—1956), pedagogu un publicistu Jāni Dāvi (1867—1957), pedagogu un sabiedrisko darbinieku Jūliju Druvu (1882—1950), tulkotāju Augustu Ģiezenu (1888—1964), grāmatizdevēju Andreju Jesenu (1873—1958), ģeogrāfijas zinātņu doktoru Matveju Kadeku (1897—1950), literātu Robertu Klaustiņu (1875—1962), žurnālistu un kritiķi Ermani Pipiņu (Vizuli; 1873—1927), Igaunijas Republikas ministru prezidentu Antsu Pīpu (1884—1942), valodnieku Juri Plāķi (1869—1942), rakstniekus Vili Plūdoni (1874—1940), Sudrabu Edžu (1860—1941) un Valdi (1865—1934), biologu Induli Zaksu (1890—1970), Latvijas Brīvības cīņu varoni Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri Paulu Zoltu (1880—1919). Rakstnieks Herberts Dorbe, kas arī mācījies seminārā, V.Plūdonim veltījis rindas dzejoli "Kuldīga":

Tu godam pieminēts tieci —
Vēl dzīvs tavs varoņa tēls:
Tev mācīja "Spasi, gospoģi",
Bet iznāca "Atraitnes dēls"!

Pie ēkas 1936. g., kad te atradās V.Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzija, tika atklāta semināram veltīta piemiņas plāksne, bet cita plāksne vēstī par Komunistiskās partijas manifesta pārtulkošanu latviešu valodā.

Pētera-Pāvila pareizticīgo baznīca (12; 1871; arhīt Bulanovs) uzcelta ar kādreizējā kuldīdznieka Ivana Smirnova materiālo atbalstu, kas saņemts no Pēterburgas. Arī metāla lējuma žogs izgatavots tur. Baznīcas apgleznotā kupola velve, "cara vārti" un vairākums ikonu darinātas 1871. gadā.

Liepājas ielā 37 (13; 1910) atrodas slimnīca. Pie ķirurģiskās nodaļas ēkas piestiprināta plāksne fašistu nogalināto medicīņu piemiņai. Slimnīcas dārzā aug dižskābarži, bet pie žoga Liepājas ielas pusē labi redzams postaments (1935) kritušo strēlnieku pieminēklim, kas bija iecerēts pēc Latviešu veco strēlnieku biedrības Kuldīgas nodaļas vadītāja V.Nēliusa projekta, bet netika uzcelts. Vēl jāpiebilst, ka šeit 1937. g. atvērta Kuldīgas pilsētas muzejs (dib. 1935), bet 1940. g. tas pārcelts uz pašreizējām telpām.

Baložu ielas stūrī atrodas pasta ēka (14), kas līdz 1932. g. izmantota par pilsētas cietumu, tad pārveidota pēc arhīt. D.Zariņa projekta. Ēkai Liepājas ielā 36 (15; 1871) saglabājušās sākotnējās durvis, tāpat kā vairākām citām, kam pagājām garām. 19. gs. 2. puses durvis ir arī nākamajai ēkai,

kas atrodas Liepājas ielā 38 (16), taču tās rietumu galā ir stiklota, rūpīgi izrotāta veranda, kas varēja rasties tikai 20. gs. sākumā.

Jauns vaibsts Pilsētas laukuma arhitektūrā ir krājbankas ēka Liepājas ielā 48 (17; 1993; arhit. A.Orniņš). Tās operāciju zālē apskatāms P.Sidara gobelēns.

Ēka Liepājas ielā 50 (18; 1889) no ārpuses īpaši neizceļas, ja nu vien ar savu augsto un stāvo jumtu, kam gan nav saglabājies sākotnējais segums. Te dzimis Latvijas armijas ģenerālis Andrejs Bubinduss (1891 — 1942). Jau pēc 1917. g. revolūcijas Sibīrijā viņš iestājās Kolčaka armijā, lai cīnītos pret boļševismu. 20 gadus A.Bubinduss uzticīgi kalpoja Latvijas armijas dažādās daļās un dažādos amatos. Viņa dzīve beidzās deportācijā Sibīrijā.

Aiz krājbankas Liepājas ielā 54 ir 18 dzīvokļu ēka (19; 1986; inž. Z.Mundeciems), kas izskatās zemāka nekā ir, jo trešais stāvs veidots kā jumta stāvs.

Te beidzam iepazīties ar Liepājas ielu, tās neaplūkotā daļa iekļauta 2. maršruta aprakstā.

Administratīvā ēka Pilsētas laukumā 2 (20; 1968) celta kā pilsētas izpildkomitejas ēka. Tās laulību zālē ir L.Bērziņa vitrāža "Dzīvības koks". Ēkas priekšā 1980. — 1990. g. atradās tēlnieka Ļeva Bukovska veidots Ļeņina piemiņeklis. Kuldīgas viesnīca Pilsētas laukumā 6 (21; 1967) celta pēc arhīt. K.Rubja projekta. Viesnīcas vestibāls atrodas mākslinieku I.Gulbes un R.Rītiņa veidots dekors (1972) par hercoga Jēkaba tēmu. Universālveikals Pilsētas laukumā 1 (22; 1960) arī Kuldīgā pirmoreiz esošam cilvēkam var likties pazīstams, jo pēc arhīt. J.Gintera un J.Kļackina projekta (1956) celti universālveikali arī Tukumā un Madonā. Pēc 2. pasaules kara tas ir viens no pirmajiem projektiem ar t.s. savienoto jumtu — plakanā jumta konstrukcija kopā ar siltumizolācijas slāni vienlaicīgi ir arī pēdējā stāva pārsegums. Iepretī atrodas vēl viena tirdzniecības celtnie — veikals "Dārta" (23; 1984; arhit. A.Orniņš).

Pilsētas laukumu vairāk nekā pirms 50 gadiem nosauca par Jauno tirgus laukumu. Tirdzniecības funkcijas laukumam bija vēl nesen, taču tagadējais "jaunais" tirgus ir skatāms 2. maršrutā (↑162.).

Smilšu iela ir diezgan labi saglabājies 19. gs. apbūves komplekss. Ēkas nr. 27, 25, 23, 21 celtas ~ 19. gs. 3. ceturksnī, kaut gan, spriežot pēc ārdurvju izveidojuma, ēkas Smilšu ielā 27 (24) un 23 (25) varētu būt arī 2. ceturksnī celtas. 23. nama fasādē abu stāvu līmenī redzami lielā kārtojuma pilastri — raksturīgs klasicisma perioda elements. Salīdzinot abu celtnu mansarda daļas, šķiet, ka ēka Smilšu ielā 23, kam tur ir tikai 3 logi rindā, izskatās reprezentatīvāka nekā celtnie Smilšu ielā 27 ar 4 logiem. Izskaidrojums vienkāršs — mezoninā logus nemēdz likt nepāra skaitā. Tas raksturīgs 19. gs. 1. pusē direktīvā kārtā tik izplatītajām paraugfasādēm. Protams, vietējie celtnieki, piemērojoties pasūtītāja prasībām, varēja pārveidot fasādi.

Var iegriezties Mālu ielā, kas jau uzskatāma par pilsētas nomali (apbūves izveidošanas laikā). Ēka Mālu ielā 14 (26; 1897) uzmanību saista ar stūru noformējumu, iniciāliem slēgos un "viltusiem" rotātu dzegu. Pagalma ēka celta dažus gadus vēlāk — 1902. gadā. Mālu ielā 21 (27; 1905) ir savdabīga, Kuldīgā vienīgā šāda tipa celtnie. Šī sarkano ķieģeļu būve bagātīgi papildināta ar eklektisku dekoru — atšķirīgiem dekoratīviem frontoniem un smagnēju arku virs katra loga, kā arī ar metāla nojumēm virs durvīm.

Ēka Smilšu ielā 17 (28; 18. gs.) atzīmēta jau 1802. g. pilsētas plānā. Šī guļškatņu būve ir apmesta, rekonstruēta un senatnīgu noskaņu zaudējusi, tā pilsēt būvnieciski fikse ielu krustojumu.

Tālāk atrodas veikala ēka (29; 1982; arhīt. A.Orniņš), kas ar vienu galu pieslēžusies vecai noliktavai un uzcelta senākas būves vietā, saglabājot tās konfigurāciju.

Pētera ielā 5 (30) bij. vācu ģimnāzijas telpās atrodas Kuldīgas mākslas un humanitāro zinību skola. Tai iepretī ir aleja ar koka krustu komunisma upuru piemiņai (31). Tās atrašanās vieta nav nejausa — Pētera ielā 8 savulaik atradusies Valsts drošības tautas komisariāta (NKGB) Kuldīgas nodaļa, tāpēc iela ilgi tika dēvēta Dzeržinska vārdā. Skolas ēkas otrā pusē atrodas Kuldīgas Kultūras un atpūtas parks (4,1 ha). Parku un estrādi projektējis arhīt. E.Dāvis, to sāka veidot 50. gados. Tur uzstādīta arī tēlnieces L.Rezevskas skulptūra "Māte ar bērnu" (32), tagad tā diemžēl ir bojāta.

Savdabīga ēka redzama Pētera ielā 3 (33; 18. gs. 2. puse, 19. gs. v.) — tās otrais stāvs ir par 2 m platāks nekā pirmais un atbalstīts ar prieku baļķiem. Uz otro stāvu ved ārējās kāpnes.

Nākamā ir interesanta celtnē ne tikai Kuldīgas mērogā vien — bij. Pētera kapu zvanu tornis (34; 1782). Ozolkoka tornis balstīts uz akmens pamatiem, nesošās konstrukcijas sastiprinātas ar koka tapām. Kādreiz tornī skanējuši trīs zvani, skaņas izplūšanai domātas četras arkveida ailas. Metāla vēja rādītāja redzams gadaskaitlis 1782. No pašas kapsētas (pirmo reizi minēta 1355. g.) gan nekas nav saglabājies, izņemot piemājas dārziņos bieži atrodamos kaulus. Pie kapličas var nokļūt no ēkas Pētera ielā 3 puses.

Ēka Ventspils ielā 19 (35) ir līdzīga jau redzētajai ēkai Pētera ielā 3. Ēka Ventspils ielā 10 (36; 1860) — bij. Karolīnas patversme. Blakus — Ventspils ielā 12 (37; 19. gs. 1. puse) — jāpaskata nama durvju apdare, arī logi. Kuldīgā katram vecajam namam ir individuāli veidotas ārdurvis. Durvīm parasti ir dekoratīvi virsgaismas režģi, ēkā Ventspils ielā 23 (38; 18. gs. 2. puse) saglabājies vecākais no tiem (19. gs. 1. cet.), tas veidots klasicisma formās. Viegli pamanīt, ka priekšnamā izkārtais lukturis (tā vieta redzama virsgaismas lodziņā) apgaismo ne tikai to, bet arī ielu ēkas priekšā (laternu stabi ielās parādījās 19. gs. sāk.). Daži pakāpieni ēkas durvju priekšā arī uzskatāmi par vienu no Kuldīgas īpatnībām, bet pildrežģis mājas galā nav pilsētai raksturīgs.

Cita veida durvis ir ēkai Ventspils ielā 33 (39). Šīs ar skujiņā liktu dēlīšu apšuvumu vairāk atgādina kādas lauku klēts durvis, pilsētā tādas sastopamas reti.

Ventspils ielā 16 (40) atrodas ēka, kurā 1876. g. atvērta divgadīga pilsētas skola. Tālāk no Ventspils ielas nozarojas Virkas iela, kas ved uz bij. Virkas muižu, pa to iespējams nokļūt arī pie Veckuldīgas pilskalna. Netālu atrodas interesanta jaunbūve — divģimeņu māja Vītolu ielā 2 (41; 1993; arhīt. A.Polis), bet pašā ielu sazarojumā būtu vērts apskatīt vēl dažu ēku ārdurvis, proti, Ventspils ielā 35 (42; 19. gs. 2. puses durvis), Virkas ielā 1 (43; 19. gs. 1. puses durvis) un Ventspils ielā 37 (44; 19. gs. 1. puses durvis).

Atgriežoties atpakaļ pa Ventspils ielu, 1905. gada ielā 16 (45; 1860) redzama diezgan reprezentatīva mūra ēka ar pilastriem. Tālāk atrodas 18. gs. 2. puses ēkas Ventspils ielā 6 (46) un 2 (47). Ielas kopiespaidu bojā jaunā būve Ventspils ielā 13 un arī tas, ka 18. gs. celtnes vietā Ventspils ielā 11 redzami tikai pamati (1989. g. bija arī pati ēka).

Ēkai Ventspils ielā 7 (48; 18. gs. 2. puse) tagad redzams vēl pirms dažiem gadiem ar apmetumu nosegts pildrežģis. Senas ēkas ir arī Kaļķu ielā 11 (49; 19. gs. 1. puse) un Kaļķu ielā 15 (50; 1820, 19. gs. 3. cet.).

Interesanta apmesta koka ēka redzama Policijas ielā 13 (51; 18. gs. 2. puse), kas novietota pašā mazākajā Kuldīgas apbūves kvartālā, kurā tā vēl 1802. g. bija vienīgā ēka, piebūves celtas vēlāk. Policijas ielas pusē ēkai ir spēcīgi akcentēta ritmiski kārtotu koka dēlīšu josla. 19. gs. ēka ar koka pilastriem atrodas Policijas ielā 7 (52), tai ir durvis ar rombveida rotājumu, taču virsgaismas lodziņa spraišļojums nav saglabājies. Pagalmā aiz ēkām Policijas ielā 6 (53; 19. gs.) un Policijas ielā 4 (ārejas koka kāpnes uz otro stāvu) redzami 19. gs. šķūņi; vislabāk gan to senatnīgums jūtams no parka puses, apejot ēku Policijas ielā 6 no labās puses. Savdabīga ir stūra ēka Alunāna ielā 7 (54); ēkai Alunāna ielā 4 (55; 19. gs. v.) redzams atkal cita veida virsgaismas lodziņš.

1905. gada ielas apbūve veido kompleksu. 19. numura namā (56; 19. gs. 3. cet.) tagad atrodas rajona laikraksta "Kurzemnieks" redakcija, ēkai 1905. gada ielā 14 (57; 19. gs.) durvis darinātas ap 19. gs. 60. gadiem. Te jūtama pāreja no bīdermeiera stila uz eklektiku. Interesanta ir dzīvojamā ēka 1905. gada ielā 12 (58; 19. gs.). Klasicisma stila ēkai ir nepārskaita pilastri, kas aptver abus stāvus. Galvenā ieeja atrodas mājas sānos, te redzams bīdermeiera stila virsgaismas lodziņš, kas parasti tiek veidots ar diviem diagonāliem šķēršiem, kuri dažkārt atgādina krustotas bultas.

Kinoteātris "Kurzeme" 1958. g. iekārtots bij. sinagogas ēkā (59), kas ir interesanta ar īpatnēju eklektiku, arkveida portālu, turklāt arkas motīvs atkārtojas arkatūras joslā visapkārt būvei. Milīšu ielā 6 (60; 1910) atradās ebreju pamatskola, tagad te darbojas mūzikas skola (dib. 1945). Ievērojamākais mūzikas darbinieks, kas saistīts ar Kuldīgas rajonu, ir komponists Ernests Vigners. Skolas vestibulā 1985. g. uzstādīts viņa krūšutēls, ko veidojusi tēlniece M.Lukaža.

1905. gada parku (1,6 ha) sāka veidot 1950. g. 2. pasaules karā sagrautās apbūves vietā. Padomju aviācijas uzlidojumos necieta militārpersonas, bet gan mierīgie iedzīvotāji. Zīmīgi, ka pēdējais uzlidojums notika vēl pēc kapitulācijas, 1945. g. 9. maija rītā. Parka centrā redzams piemineklis 1905. g. revolucionāriem (61; 1956; tēln. L.Rezevska un L.Novoženeca), veidots no mākslīgā akmens. Parka stūrī ir atpūtas laukums ar strūklaku, pie kuras novietota L.Rezevskas skulptūra "Meitene ar ūdens trauku" (62), ko kuldīdznieki nosaukuši par Anniņu. Citu noskaņu rada piemiņas siena (63; 1976; tēln. L.Rezevska) 1919. g. 13. februāra notikumiem, par kuriem dežurniece Marta Bārbale teikusi:

...Un Gotlība sētā
Vīri krīt
Kā skali, kā sadeguši bērzi,
Kā ozoli, kā zīles,
Kā sapņi krīt.

Šeit, tirgotāja Gotlība mājas (64; 19. gs. sāk.) pagalmā Baznīcas ielā 14, landesvīristi, atriebjuoties par sarkanā terora upuriem, nošāva 300 nevainīgus pilsētas un apkārtnējo pagastu iedzīvotājus (apbedīti Annas kapos, ↑96.).

Interesanta celtnē skatāma Baznīcas ielā 17 (65; 18. gs. 2. puse), kas 18. gs. sākumā piederējusi kādreizējam pilsētas birģermeistaram Stafenhāgenam, vēlāk tā vairākkārt pārbūvēta. Šajā ēkā Ziemeļu kara laikā 1702. g. no 17. līdz 27. janvārim uzturējies Zviedrijas karalis Kārlis XII. Mājai ir 19. gs. 1. pusē darinātas durvis. Priekšnamā redzama liela patrepē iebūvēta lāde, kas varētu būt veidota 18. gs. 2. pusē, bet, pēc nostāstiem, esot karaļa Kārļa XII naudas lāde. Vienu vestibula sienu

veido apvalkdūmeņa sāns. No ielas puses redzami mazi pagraba lodziņi, taču, iegājuši pagalmā, ievērosim, ka šķietamais pagrabstāvs pārvērties par būves cokolstāvu ar tiešu ieeju saimniecības telpās. Kuldīgai raksturīgi, ka pagalms atrodas stipri zemāk nekā iela, šeit starptību palielina ēkas atrašanās Alekšupītes senkrasta nogāzē. Pagalmā ir 19. gs. šķūnis, tam blakus — vārti, kas iziet uz Skolas ielu (↑118.).

Baznīcas ielā 18 (66) no 19. gs. līdz 1939. g. darbojās uz šejieni pārvietotā t.s. Hercoga aptieka (↑120.), bet Baznīcas ielā 20 (67; 19. gs.) dzivojis pirmais latviešu tautības valodnieks, Kuldīgā apglabātais (↑168.) ārsts Juris Bārs (1808—1879). Viņš ieteica latviešu rakstībā patskaņu garumu apzīmēt nevis ar burtu "h", bet ar horizontālu svītru.

Pie ēkas ar mazu impozantu tornīti Baznīcas ielā 22 iznākam uz Policijas ielas stūra. Senākās ēkas ielas pretējā pusē ir Baznīcas ielā 27 (68; 18. gs. 2. puse) un Baznīcas ielā 29 (69; 18. gs. 2. puse, pārbūvēta 20. gs.). Pagalmā atrodas pavisam jauna celtne (70; 1987; arhit. A.Orniņš) — bij. Ūdensvada un kanalizācijas saimniecības pārvaldes ēka, tagad tur izvietota Liepājas arhīva Kuldīgas nodaļa.

Beidzot redzama celtne, kas devusi nosaukumu Baznīcas ielai, — Sv.Katrīnas luteriešu baznīca (71), kura pirmo reizi rakstos minēta 1252. gadā. Baznīcā kristīts hercogs Jēkabs (1610—1682). Ēkas būvvēsture ir sarežģīta. Pirmoreiz tā atjaunota 1567. g., otrreiz — 1606. gadā. 1645. g. uzcelts jauns tornis, kas diezgan atšķīrās no ēkas, tāpēc 1655. g. pie tā sāka jaunas baznīcas būve, kas pabeigta 1665. g., bet 1669. g. tornis nodega. Celtnes mūra korpusi saglabājās, un tā atjaunošana tika pabeigta 1672. gadā. Tornis vēlreiz mainīja izskatu 1748. g., pašreizējais uzcelts 1866. g., tajā uzstādīts no Šveices 1936. g. atvestais pulkstenis (restaurēts 1970), kas ir vismaz sestais baznīcas mūžā. 1991. g. atkal uzstādīts 1692. g. liets 565 kg smags zvans. Katrīnas baznīcas torni apdzejojis Māris Čaklais. Lai gan pēc daudzām pārbūvēm baznīca zaudējusi stila tīrību, saglabājušās spēcīgas gotiskas iezīmes, kas vislabāk jūtamas sānu ieejā ar smailarku koncentrisku profilējumu. Šis portāls saukts arī par galma durvīm, jo 16. un 17. gs. tās izmantoja hercogs un galms. Durvju vērtnē ar skujiņas veida durvju dēļiņiem attiecināma uz 17. gadsimtu. Virs durvīm — apaļš medaljons (1791) ar Kuldīgas ģerboni, kurā attēlota Sv.Katrīna ar zobenu un ratu rokās.

Pēc 1939. g. repatriācijas Sv.Katrīnas vācu draudze savu darbību beidza. Pedējais dievkalpojums ēkā notika 1945. gadā. 1969.—1989. g. baznīca tika izmantota par Kuldīgas muzeja filiāli un koncertzāli. Restaurācijas darbos likvidēts 1905. g. veidotais pseidogotiskais dekors. Tā pašreizējais krāsojums atbilst pirmajai no piecām konstatētajām krāsojuma kārtām (ap 17. gs.). Kopš 1989. g. te atkal regulāri notiek dievkalpojumi. Baznīca ir trisjomu celtne ar taisnstūrveida altārdāļu, kas no vidusjoma atdalīta ar smailloka arku. Visus jomus sedz smagas buru velves, kas balstītas uz 4 masīviem pilāriem. Altārī un kancelē vērojami manierisma un baroka stila pārejas elementi, tie veidoti no 1660. līdz 1663. gadam. Kocktēlnieka darbus veica ievērojamais Ventpsils kocktēlnieks Nikolass Sēfrenss (vecākais). Altāris 19. gs. papildināts ar vietējā gleznotāja F.Špēra gleznām. Kancele ar epģeļa statuju kā balstu 1669. g. ugunsgrēkā zaudēja N.Sēfrensa darināto jumtiņu, tur uzstādīts cits, kas veidots 17. un 18. gs. mijā. Ērģeles 1712.—1715. g. darinājis no Liepājas atbraukušais Kornēliuss Rāneuss, taču prospektā (1691—1692) redzamās stabules ērģeļu mehānisma nav pieslēgtas, jo 1882. g. tas nomainīts ar liepājnieka V.Zauera darināto. 1969. g. remonta

laikā nomainīts viens reģistrs. Pašlaik ērģelēm ir 996 stabules. Ērģeļu luktās ir 10 apustuļu gleznojumi (17. gs. 2. puse). Baznīcā apskatāma arī savdabīga piemiņas plāksne (1801, atjaunota 1900, atkal uzstādīta 1991) vācu valodā "Ziņas nākamajiem laikiem, kā tika svinētas 18. gs. beigas un 19. gs. sākums šajā pilsētā un baznīcā".

Ēka Baznīcas ielā 24 (72; 1907) kopš uzcelšanas nav mainījusies, bet blaku nams (73) uzbūvēts bijušās koka ēkas (19. gs. sāk.) vietā. Tā ir rūpīgi celta ķieģeļu ēka ar daudziem dekoratīviem elementiem, to vidū arī divas puķa figūras.

Mūra jaunbūves Baznīcas ielā 28 (74) ārējais izskats atgādina senu celtni, tā saglabājot ielas vizuālo tēlu.

Interesanta ir arī Upes iela. No bij. zirgu pasta ēkas Upes ielā 2 (75; 19. gs. 3. cet.) saglabājušies tikai pamati un apvalkdūmenis. Ēka Upes ielā 1 (76; 18. gs. 2. puse) restaurēta pēc arhīta G. Jansona projekta. Māja atrodas Ventas krasta nogāzē, un augstais cokolstāvs no ielas puses gandrīz nav pamanāms. Ēkai ir trīsdalīgs plānojums ar apvalkdūmeni pašā centrā (bēniņu stāvā, kas apdzīvojams tikai galos, labi redzams tā izveidojums). Priekšnamā virs durvīm saglabāts parauglaukums, kur var redzēt, kā koka siena sagatavota apmešanai. Interesanti, ka 19. gs. 1. pusē guļšķautņu ārsienas, izņemot dažus pašus augšējos vainagus, aizstātas ar mūrējumu, guļbaļķu iekšsienas atstātas bez izmaiņām.

Jāpaskata arī ēku komplekss Upes ielā 7 (77; 19. gs.), ko veido dzīvojamā māja, sētas ēka, kura atrodas zemāk nogāzē, aiz tās malkas šķūņi (arī 19. gs.) ar slīpu latīņu sienām un dekoratīvu listi zem dakstiņu seguma. Dzīvojamai mājai ir smagnēja dzega un masīvi sandriki virs logiem.

Kas tik nav atradies bij. virspilskunga namiņā Baznīcas ielā 34 (78; 18. gs. 2. puse) — Baltijas skolotāju semināra audzēkņu kopmītne, Kuldīgas 1. vidusskolas meiteņu internāts, Ventas meliorācijas sistēmu pārvalde... Teika vēsti, ka mājas dārzā (citos nostātos — ēkas koridorā) hercogs Jēkabs cīnījies ar laupītāju Biljamu un iebrūdis to Ventā, Čigānu atvarā. Upes pusē vairāki akmeņi iezīmē Kursas meitenes Līziņas iedomāto kapa vietu — tās pašas Līziņas, par ko Kārlis Janševskis raksta romānā "Hercogs un Kursas meitene".

No šienes paveras skats uz Ventas tiltu (79; 1874; arhīta O. Dīce), kas ir viens no garākajiem ķieģeļu tiltiem Eiropā. Uzmaniņš vērotājs pamanis, ka divi labā krasta posmi mazliet atšķiras. Tos 1915. g. atkāpjoties saspridzināja krievu karaspēks, bet 1926. g. pēc inž. P. Pāvulāna projekta šī daļa tika atjaunota no dzelzsbetona un nokrāsota sarkana. Tilts veidots ar ķieģeļu mūra velvēm uz akmeņu mūra balstiem (tos apšūva ar rupji apstrādātiem granīta akmeņiem), ledgriezis — no granīta skaldņiem. Tilta kopējais garums ir 163,98 m.

Tepat blakus ir 8 km garās Aleksūpītes ieteka Ventā. Nelielā upīte, tekot cauri Vecpilsētai, piešķir tai neatkārtojamu savdabību. Aleksūpītē ir augstākais dabiskais ūdenskritums (80) Latvijā, kas izveidojies Pļaviņu svītas dolomītos un ir 4,15 m augsts un 8 m plats, augšdaļā apmūrēts. Tagad te atrodas ūdenskrātuve un dzirnavu aizsprosts. Dzirnavas (81) vēstures avotos minētas jau sen. Uzskata, ka tās sākotnēji celtas kopā ar pili, tātad 13. gadsimtā. Kurzemes hercogistes gados te ražots šaujampulveris. Pašreizējās dzirnavas uzbūvētas 1805. g. (pēc citiem datiem — 1807), bet 1820. g. tās pārbūvētas papīra ražošanai, ko Kuldīgā veica līdz 1838. gadam.

Ēka Kalna ielā 24 (82; 19. gs. 2. puse) saista uzmanību ar dekoratīvo noformējumu, kas veikts mums neierastā krievu nacionālā stila — neoromantisma ietekmē. Tās logu apdare veikta līdzīgi Virkas muižas kungu dzīvojamajai mājai, iespējams, ka abas ēkas projektējis viens arhitekts. Gar šo ēku nonākam uz Ventas tilta, kura lukturi atjaunoti 1972. gadā.

No tilta paveras neaizmirstams skats uz Ventas rumbu (83). Ūdenskrituma augstums sasniedz 1,9 m. Tas izveidojies, Ventai nograuzot irdenākos augšdevona Salaspils svītas iežus un atduroties Pļaviņu svītas cietajos dolomītos. Teikas, protams, stāsta ko citu. Burvis, kas dzīvojis Bendes namiņā, nokaitinājis Velnu, par to viņš nolēmis apbērt Burvja māju ar akmeņiem, kas, Velnam negaidīti izdzirdot gaiļa dziesmu, iekrituši Ventā. Pēc otras teikas, Velns gribējis aizbērt Ventu, lai noslicinātu Kuldīgu, pēc trešās, kas nebūt nav pēdējā, — gribējis taisīt tiltu.

Pārejot pa tiltu pāri kanālam, kas rakts 17. gs. kuģniecības nolūkos, var nokļūt Mārtiņsalā (84), kam Māris Čaklais veltījis dzejoli "Liepziedu lasīšana Kuldīgas Mārtiņsalā". Pie pašas rumbas var mēģināt iedomāties, kā hercogu laikos vai arī vēlāk līdz pat 2. pasaules karam te ar mudiem ķertas gaisā lecošas zivis, kas centās pārvarēt rumbu.

Starp ēku Kalna ielā 27 (85; 19. gs.) un tag. tiesas ēku Kalna ielā 25 (86; 19. gs. beigas), kas celta kā dzīvojamā ēka, atrodas mūris ar kāpnēm (87; 1977; arhit. D.Ose), arhitektoniski iecerēts kā Alekšupītes tilta vizuāls turpinājums. Tas ved tēlnieces Līvijas Rezevskas (1926) veidotajā skulptūru dārzā. Tēlniece apgalvo: "Esmu vienīgā sieviete Eiropā, varbūt pat pasaulē, kas izveidojusi veselu skulptūrdārzu viena pati. Visu savu dzīvi esmu likusi uz mākslas altāra..." Tātad Kuldīgas pilsētas goda pilsones nosaukums (1978) ir nopelnīts. Celiņu krustojumā redzams piemiņas akmens (atjaunots 1991) un ozols (88, 1942), kas stādīts Kuldīgas 700 gadu jubilejā. Iepriekšējais piemiņas akmens tika novākts 60. gados, jo pilsētas dibināšana bija pielīdzināta vācu bruņinieku pils celšanas sākumam, bet tas padomju ideoloģijai nebija pieņemami. Tagad no šīs pils saglabājies tikai 7 m garš sienas posms.

Jau minētais Bendes namiņš ir pils sarga mājiņa Pils ielā 4 (89; 1735, 19. gs. v.), kas celta it kā pēc hercoga Jēkaba pavēles pēdējam pils vārtu sargam Lielā Ziemeļu kara laikā izpostītās ordeņa pils apsargāšanai, lai tās palikušos mūrus neizmantotu par akmeņlauztuvi. Taču hercogs mira jau vairāk nekā pusgadsimtu pirms namiņa uzcelšanas. Bet soda vieta pie pils vārtiem kādreiz tomēr bijusi. Tagad te ir muzeja darba telpas, vestibilā atrodas arī rokoko stila darinātas divviru durvis, kas vairākkārt mainījušas atrašanās vietu — no kādas barona Rekes muižas tās pārvestas uz ēku Kalna ielā 15, kur uzstādītas sētas pusē. Apmēram 10 m no pils sarga namiņa pamatiem Ventas krasta nogāzē iztek avotiņš ar dzelzs hidroksīdu iekrāsotu iesarkanu ūdeni. Izzāvējot gultnē redzamās iesarkanās nogulsnes, var iegūt minerālkrāsvielu okeru. Upes ielejas malā atrodas paviljons (90; ap 1938; K.Borga proj.), kas celts pēc Valsts prezidenta K.Ulmaņa norādījuma kā tūristu kiosks.

Čeļojušas ir ne tikai senas durvis, bet arī pamatīga ēka — tag. Kuldīgas muzejs Pils ielā 5 (91; 19. gs. b.). Tā sākotnēji bijusi krievu administrācijas mitne pasaules izstādē Parīzē 1900. gadā. Pēc izstādes to nopircis, izjaucis un uzstādījis Rumbas kalnā kāds kuģu īpašnieks no Liepājas. Muzejs te ir kopš 1939. gada. Ēkā ir skaistas 19. un 20. gs. mijas krāsnis un neparasti logi. Muzeja priekšā novietoti 4 bojāti lielgabali, kas izgatavoti hercoga Jēkaba laikā Ēdu dzelzs manufaktūrā Kuldīgas apkaimē. Pagalmā atrodas neliela ēka (18. gs. 2. puse, 19. gs. v.).

Sena dzīvojamā ēka, kas vairāk atgādina lauku celtņi, ir Pils ielā 8 (92). Mākslas zinātnieks Herberts Dubins uzsvēris, ka Kuldīgai vienlaicīgi piemīt senas pilsētas tradīcijas un lauku dzīves dabiskums. Tiešām, to sevišķi jūtam pilsētas daļā aiz muzeja. Rumbas ielai ir ļoti izteismīga apbūve un labi saglabāties ielas bruģis. Te nav izcilu arhitektūras pieminekļu, tomēr tā ir neatņemama arhitektūras sastāvdaļa. Un gluži labi tajā iekļaujas arī jaunceltne Rumbas ielā 10 (93; 1994; arhit. A.Orniņš) — privāts zobārstniecības kabinets. 19. gs. ēkas ir Rumbas ielā 13, 11, 7, tām visām saglabājušās sākotnējās durvis.

Annas ielā labi pamanāma ir ēka nr. 6 (94), bet tieši pretī kapu vārtiem Annas ielā 5 (95) atrodas no pirmā acu uzmetiena gluži necils nams. Tajā 1878. g. sāka sērkokociņu ražošanu, bet sīkāk valsts akciju sabiedrības "Vulkāns" vēsture apskatīta 2. maršrutā (↑139.).

Annas kapos (96) uzreiz redzama tēlnieces L.Rezevskas veidota skulptūra "Nākotne". Augstā centrālā krusta (1904, atjaunots 1936) pamatnē lasāmi tā dāvinātāju vārdi. Centrālās takas galā atrodas Latvijas Brīvības cīņu dalībnieka Lāčplēša Kara ordeņa kavaliera Anša Tramdaha (1896—1939) kaps. Netālu no tā aplabāti arī Brīvības cīņu dalībnieki Eduards Grīntāls, Jānis Kalviņš, Andrejs Tontegode, Augusts Burbe (viņa piemiņas plāksnē, kas uzstādīta 1935. g., ir kļūda — krišanas datums nav 30. oktobris, bet 1. novembris). Tepat ir arī sešu nacionālo partizānu kapu vietas, kas šeit pārpbedīti 1991. gadā. Pa labi no tām — 1812. g. kara dalībnieka Karla G.R. fon Taubes kapa krusts un gotiskais piemineklis Z.Kozuhovskim (19. gs. b.). Annas kapos apbedīts arī Aleksandrs Dziesma (1888—1945), kas 1919.—1940. g. Kuldīgā un tās apriņķī strādāja par skolotāju un 1940.—1941. g. bija pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētājs, ilggadēja angļu valodas skolotāja Marija Stanguta (1915—1992), režisore Anna Peika (1904—1981) un aktieris Valdis Mediņš (1909—1982).

Pagājuši garām senai saimnieciskajai ēkai, iznākam uz Jelgavas ielas. Mājai Jelgavas ielā 34 (97) saglabājušās 19. gs. 2. puses durvis; virs tām — neliela nojume. Ielas pretējās puses namiem Jelgavas ielā 29 (98) un 27 (99) ir 19. gs. sākuma durvis. Arī tālāk šajā ielā redzamas mājas ar savdabīgām durvīm. Atjaunotajā ēkā Jelgavas ielā 17 (100; 18. gs. 2. puse) ielikts 18. gs. beigu durvju vērtņu kopijas un redzams, kā ar iezāģējumiem dēli veidots stūra rustojums.

Ēkai Jelgavas ielā 15 (101; 18. gs. 2. puse) gala sienā labi redzami ventilācijas caurumi. Rudeņos tie tika aiztaisīti ar spundi. Stūra ēkai Jelgavas ielā 11 (102; 18. gs. 2. puse) ir lielā kārtojuma pilastri, durvis un logi izgatavoti ap 1800. gadu.

Rumbas ielā 1/3 redzama gara noliktavas mūra siena (103; 19. gs.). Šajā ielas posmā vairākkārt rīkotas dažādas brīvdabas izstādes.

Kalna ielā zemesdarbos savulaik atrastas sena koka ūdensvada atliekas, arī celtnes te īpatnējas. Interesanta ir ēka Kalna ielā 1 (104; 18. gs. 2. puse). Mājai Kalna ielā 3 ir piedurvju kāpnes, kas turpinās arī priekšnamā. Ēka Kalna ielā 4 (105; 18. gs. 2. puse) pašlaik ir slikti nokrāsota. Ēka Kalna ielā 5 (106; 18. gs. 2. puse) restaurēta, gadsimtu patīna te zudusi, bet ielas koptēls saglabāts. Ēkā Kalna ielā 7 (107; 1900, remontēta 1975) toreizējā vācu vingrotāju zālē 1908. gada augustā notika Rīgas Latviešu teātra viesizrādes ar izcilu teātra meistaru piedalīšanos. Toreiz tika izrādīti H.Ibsena "Spoki" un L.Ganghofera "Jūras liesmošana". 1926. g. te atradās Kuldīgas Latviešu

jaunatnes biedrība, vēlāk — aizsargu sporta zāle, bet tagad te ir autoskola. Ēka Kalna ielā 8 (108) celta 19. gs. sākumā.

Ēka Kalna ielā 9 (109; 19. gs. 2. cet.) celta kā guļbūve statpos, fasādē labi redzams, ka šāda veida būvēs iespējams izmantot īsus balķus. Klasicismam raksturīgais stūra rustojums veidots, uznaļojot īsus dēlišus, tātad tradicionālāk nekā ēkai Jelgavas ielā 17.

Pasta ielā 1, 3, 5 atrodas trīs 18. gs. ēkas (110), kas nākamajā gadsimtā pārveidotas. Pēdējā no tām atrodas Alekšūpītes krastā.

Kalna ielā 11 (111; pirms 1700, 18. gs.) redzama neliela mūra ēka, kam ir augsts, smagnējs jumts ar pusnošļautiem galiem, sānu zelnīni — pildrežģis. Šī jumta forma uzskatāma par laikmetam atbilstošu celtniecības formu apvienojumu ar tautas celtniecības tradīcijām. Vērts palūkoties uz pilsētas jumtiem, ne velti P.Sidars darinājis gobelēnu "Kuldīgas jumti".

Ēkas Kalna ielā 13 un 15 (112; 18. gs.) var uztvert kā kompleksu, tās ir ielas dominante. Abām celtnēm ir apvalkdūmeņi, ēkai Kalna ielā 15 — sāniski novietotas kāpnes pie ieejas; te saglabājušies 18. gs. 2. puses logu rāmji ar apkalumiem. Klasicisma periodā celtniecībā vēl centās izmantot baroka laika kaltos logu stūru savienojumus, kas bija greznāki un arī ierastāki. Kalna ielā 13 redzam bīdērmeiera stilā darinātas durvis (19. gs. v.) ar ļoti sarežģīta zīmējuma virsgaismas lodziņa ornamentu.

Arī Kalna ielā 14 (113) atrodas 18. gs. ēka ar līdzīgi novietotām piedurvju kāpnēm, durvju virsgaismas lodziņš veidots vēlinajā bīdērmeiera stilā. Pie durvīm redzamas atliekas no klauzcekļa (klabiķa), kas tika nozagts 1985. gadā. Tā bija liektas formas metāla ierīce ar viru vidusdaļā, ieapaļu paplatinājumu rokai un bumbveida apakšdaļu. Ar to varēja uzstīt pa zvaiģņveida laktiņu, kas pie durvīm piestiprināta vēl šodien. Interesanti klauzcekli raksturo Māris Čaklais savā darbā "Viens songs par Kuldīgas durvīm" (1979): "Un kādiem klinķiem — tādiem, kā mēness sirpis, kā turku duncis, slaiķiem izliekumiem un apaļi aprautiem. Pāris vietās vēl saglabājušies vecie durvju zvani, piesietami, pieklauvējami, pavisam nezinu, kā jūtas iekšā dzīvotāji. Varbūt ka pieraduši, ka vairākas reizes dienā te kārtīgi pieklauvē."

Aiz Rumbas ielas augšgala ēkā Kalna ielā 19 (114; 1856) atrodas Kuldīgas rajona māiņu un neklātienes skola, sākotnēji tā bijusi vācu skola, tad — komercskola, reālskola (1924—1938), daiļamatniecības un mākslas skola (1945—1952). Arī šai ēkai ir 19. gs. durvis.

Kalna ielā 20 (115) atradusies fotogrāfa K.Edes darbnīca (1900—1915), bet ēkā ar neparasti platu logu Kalna ielā 21 (116) — fotogrāfa J.Gesava darbnīca (19. gs. b.—1915); vēl tagad redzamas uzraksta "Foto J.Zingbergs" paliekas, tātad ēka šim nolūkam izmantota ilgstoši. Kalna ielā 23 (117; 19. gs. 1. puse) ir vēl viena sena ēka.

Iegriežoties Skolas ielā, sasniedzam Alekšūpīti. Te pirmo reizi jūtama tās ietekme uz pilsētas apbūvi. Jēkabs Rūsiņš no Bārtas savā dzejolī "Kurzemē" teic:

Un Kuldīga — šī Kursas Venēcija,
Kur Rumba putodama šalc un dzied.

Mājai Skolas ielā 2 (118) durvis izgatavotas 19. gs. beigās. Tai blakus no ielas puses redzami efektīgi vārti, kas ved Baznīcas ielas 17. numura nama pagalmā (↑65).

Ēkas Baznīcas ielā 15 (119) otrajā stāvā izveidoti aklie logi. Ēka Baznīcas ielā 10 (120; 16. — 17. gs.) kādreizējā hercoga laika galma aptieka jau uzreiz saista uzmanību ar varenu mansarda jumtu. Tikai 80. gadu rekonstrukcija atsedza agrāk zem apmetuma slāņa apslēpto pildrežģi. Tas ir vienīgais Kuldīgas nams, kas pilnībā celts šajā statņu un guļkoku konstrukcijā (tie krustpunktos sastiprināti ar koka tapām!), kas aizpildīta ar mālu un ķieģeļu mūrējumu. Citur, piem., Kalna ielā 11, tas izmantots tikai fragmentāri. Pirmais Kuldīgas aptiekārs K.Fišers minēts 1622. g. dokumentos, taču aptieka dibināta jau senāk. 1639. g. tā saņēmusi hercoga Jēkaba privilēģiju, domājams, tāpēc tā nosaukta par Hercoga aptieku. 19. gs. aptieka pārvietota uz ēku Baznīcas ielā 18 (↑66.). Ēkai ir apvalkdūmenis ar savdabīgu mūrējumu, kas labi redzams bēniņos, — ķieģeļi izskatās saistīti ar "jūras mezglu". Iekšējās kāpnes darinātas 18. gadsimtā. Pagalmā redzama saimniecības ēka (19. gs.) ar koka margām otrajā stāvā.

Par ēku Baznīcas ielā 6 (121; 18. gs. 2. puse) ceļvežos parasti rakstīts, ka tā atgādina senu kuģi. Var jau būt, ka tās ir asociācijas, kas radušās D.Defo grāmatas "Robinsons Krūzo" ilustrāciju ietekmē. Ēkas pirmais stāvs ir mūra, otrais — koka. Tas nav raksturīgi Kurzemes mazpilsētām. Ēkas priekšā redzams Lihtfasa stabs — cilindrisks afišu stabs, kas šādā noformējumā izveidojies 19. gs. beigās.

Ēku Baznīcas ielā 7 (122; 1670, 18. gs., 19. gs. sāk.) uzskata par vecāko māju Kuldīgā. 1742. g. tā pārbūvēta (pārbūves gads redzams vēja rādītājā, kas tagad atrodas muzejā, — šeit skatāma kopija) un ieguvusi smagnēju barokālu jumtu, varbūt arī mezonīnu. Pašreizējais fasādes noformējums (19. gs. sāk.) atbilst vēlā klasicisma periodam, tad celtne atguvusi šauros pilastrus, lēzeno trīsstūrveida mezonīna frontonu, kokgriezumiem rotātās ieejas durvis, arī kāpnes. Ēkai ir antīkais lielais pilastru kārtojums, tāpēc mezonīna redzami četri logi blakus. Ēka restaurēta 1982. g. pēc arhīta T.Vītola projekta. Gar ēkas mūra cokolu skalojas Alekšupīte. Pār to ved 1822. g. celts tilts ar interesantu sānskatu no jaunā rātsnama puses.

Jelgavas ielā 1 (123; 18. gs.) atrodas nams, kam ir mansardveida jumts ar pusnošļauptiem galiem. Ielas pretējā pusē — ēka Jelgavas ielā 2 (124; 19. gs. 3. cet.) ar klasicisma stila durvīm.

18. gs. ēka redzama Baznīcas ielā 2/4 (125), tajā saglabājušās kāpnes, kas darinātas 1800. gadā. Tepat uz stūra Baznīcas ielā 5 atrodas vecais rātsnams (126; 17. gs.). Pilsētas rāte izveidota jau 14. gs. sākumā, bet tās atrašanās vieta daudzkārt mainījusies.

Vēl pārsteidz, ka no rātsnama tik tālu līdz baznīcai, viduslaikos šie objekti parasti atradās blakus. Tas liek domāt, ka te kādreiz kas bijis citādi.

Par Kuldīgu uzņemtas ne tikai dokumentālās filmas ("Kuldīgas freskas", 1966; režisors A.Freimanis). 80. gados "Mosfilm" režisori A.Alovs un V.Naumovs ekranizēja Jurija Bondareva romānu "Krasts". Ēkā Baznīcas ielā 3 (127) toreiz "dzīvoja" viena no filmas varonēm, tāpēc kuldīdznieki to dēvē par Emmas namu.

Rātslaukuma galā — jaunais rātsnams (128; 1860; arhīta O.Dīce). Tajā atrodas sežu zāle ar balkonu, kuras pulkstenis (1894) laiku rāda kā uz ēkas iekšpusi, tā arī uz ārpusi. Jauno laiku ietekmē tas 1953. g. tika noņemts, 1981. g. salabots un atkal uzstādīts. Rātsnamā ir 6 krānsis no 19. gs. beigām. Pie ieejas redzama piemiņas plāksne (1959) 1905. g. revolucionārajiem notikumiem.

Pa Tirgus ielu (rātslaukums bija arī senais tirgus laukums) iznākam uz Raiņa ielas, kam raksturīga blīva 19. gs. sākuma apbūve. Tepat ir Sv.Trīsvienības katoļu baznīca (129; 1640). Tās pamatakmens likts hercoga Jēkaba klātbūtnē. Iekārtas priekšmeti radušies dažādos laika posmos un pārstāv dažādus stilus. Vecākais no tiem — gotiska skulptūra "Madonna ar bērnu" (16. gs. sāk.?) kreisajā sānu altārī. Abi sānu altāri (1777) darināti rokoko stilā, centrālais altāris (1818, daļa skulptūru no vecā 18. gs. 1. puses altāra) — klasicisma stilā. Altāra gleznas "Kristus pie krusta" un "Kristus ar eņģeli" veidotas 19. gs. 50. gados. Kancele ir barokāla (18. gs. 1. puse). Kanceles figūras griezis ievērojamais kokačīlnieks Joahims Kreicfelds (1673—1721), kura darbi redzami vēl 7 Kurzemes baznīcās, piemēram, Liepājas Annas baznīcas altāra retablā. Barokāla ir arī ērģeļu lukta, bet ērģeļu prospekts (18. gs. 70. gadi) veidots rokoko stilā. Baznīcā atrodas apleznots manierisma stila biktssols (1691).

Noteikti jāapskata arī baznīcas sānu ieejas masīvo ārdurvju klauzēklis; te redzama viena no vecākajām tā formām — ripķis ar gredzenveida izvirzījumu lejasdaļā. Līdzīgi veidotas durvis, tikai ar citu roktura formu, redzamas arī ēkai Raiņa ielā 6 (130; 18. gs. b.).

Pavisam savdabīga ir ēka Raiņa ielā 5 (131; 19. gs. sāk.). Šai koka ēkai izveidots trīsstūrveida zelmis (tas gan parasti ir tikai mūra ēkām), tādējādi ēka ieguvusi klasicisma stila arhitektūrai raksturīgu izskatu. Arī šeit ilgstoši atradusies viena no Kuldīgas fotodarbnīcām.

2. MARŠRUTS (garums ~ 7 km)

Tie, kas Kuldīgā ieradušies ar autobusu, iepazīties ar pilsētu var sākt autostacijā. Tā celta kā Kuldīgas — Alsungas šaursliežu dzelzceļa stacija (132; 1935; arhīt. J.Šarlovs). Pirms 2. pasaules kara sāka būvēt arī platsliežu dzelzceļa līniju no Tukuma uz Kuldīgu caur Sātiem, taču būvdarbus nepabeidza. Tālāk, dodoties centra virzienā, Jelgavas un Rūpniecības ielas stūrī redzams piemiņas obelisks (133; 1938) Kuldīgas — Skrundas šosejas izbūvei. Tuvumā, Jelgavas ielā 57, ir veikala ēka (134; 1990; arhīt. A.Orniņš). Pretējā ielas pusē Jelgavas ielā 62 atrodas bij. Kuldīgas pagasta (Kalnmuižas) pamatskolas ēka (135; 1877), tagad šeit darbojas Kuldīgas 2. vidusskola. Te 1973. g. ierīkots muzejs, kurā aplūkojami materiāli par skolas un novada pagātni. Šajā skolā savulaik mācījušies mākslinieki Indriķis Zeberīņš, Vilnis Rasa, Visvaldis Garokalns, Atis Viduks, aktieris Valdis Mediņš, režisors Oļģerts Šalkonis, autosportists Andris Kārklīņš.

Jelgavas ielā 60 (136) atrodas bij. Kuldīgas pagastnams, tam blakus — ugunsdzēsēju depo. Kuldīgas Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība dibināta 1870. g., depo ēka uzcelta 1872. g., bet 1972. g. tā tika pārbūvēta.

Jāpievērš uzmanība ēkai Jelgavas ielā 56 (137), kuras ieejas durvis darinātas 19./20. gs. mijā, kā arī mājai Jelgavas ielā 50 (138), kuras dekoratīvajā noformējumā izmantoti dažāda veida pilastrī.

Ielas kreisajā pusē atrodas a/s "Vulkāns" teritorija. Pirmā ēka, kur Kuldīgā sāka sērskociņu ražošanu (toreiz gan tos sauca par zēvelskaliem), ir Annas ielā 5 (↑95.). Ražošanai paplašinoties, 1882. g. šeit uzcelts jauns korpuss. Interesanti, ka visas fabrikas mašīnas darbinātas ar vienu transmisiju. L.Hiršmaņa fabrika "Vulkāns" 19. gs. beigās bija izveidojusies par vienu no lielākajām un labākajām sērskociņu fabrikām Krievijā, tā ražoja tikai ugunsdrošus sērskociņus. Vispasaules

izstādē Briselē (1888) un Parīzē (1900) fabrikas "Vulkāns" sērkokociņi ieguva zelta medaļu. Te ražotas arī mašīnas sērkokociņu rūpniecības vajadzībām. Fabrikas pārbūve pabeigta 1930. g., kad tika pārtraukta sērkokociņu ražošanas un sāka finiera izlaide. Tag. veikala ēkā Jelgavas ielā 45 (139) kādreiz bijis kantoris, blakus uzcelta jaunā administratīvā ēka ar ēdnīcu (1971).

1896. g. fabrikā strādāja 330 cilvēku. Tipiska strādnieku dzīvojamā ēka atrodas Jelgavas ielā 38 (140; 19. gs. 2. puse). Šīs guļbūves iekšējais plānojums līdzīgs muižas kalpu ēkām.

Tālāk gar 1. maršrutā minētajām ēkām (197., 98., 99.) iegriezamijs Skrundas ielā. Tās 6. numurā ir skaista sarkanu ķieģeļu ēka — Annas baznīcas bij. draudzes māja (141; 1882). Tās dekoratīvo elementu izveidošanai izmantoti speciāla profila ķieģeļi. Ēkai Skrundas ielā 8 (142; 19. gs. 1. puse) saglabājušās sākotnējās logu un durvju apmales. Skrundas ielā 10 (143; 1850) redzama pavisam citāda ēka, kam visa sienas plakne starp lielā kārtojuma pilastriem aizpildīta ar apmetumā veidotu tainstūrveida kvadru — akmens apdars imitāciju. Arī citur redzētais ēku stūru rustojuma veidojums ar uznglotiem dēļiem ir cēlaka materiāla imitācija.

Skaistas durvis redzamas ēkai Skrundas ielā 14 (144; 1860). Pie tās aug dižskābardis. Fabrikas "Vulkāns" meistarū dzīvojamā ēka atrodas Skrundas ielā 16 (145). Aizmugurē līdz pat dzelzceļa stīgai stiepās t.s. Riteņdārs, tagad te izveidots gājēju celiņš līdz stacijai. Arī uz priekšu, Skrundas ielā 15 (1850) un 17, ir senatnīgas mājas, bet maršruts tālāk turpinās pa Ziedu ielu. Šajā ielā apbūve stipri dažāda; redzamas rūpīgi būvētas 20. gs. sākuma verandas. Dzīvojamā ēka Ziedu ielā 16 (146; 1987; arhīt. J.Andersons) izveidota kā rija. Pēc J.Andersona projekta eklektiska jaunbūve top arī Ziedu ielā 20 (147).

Tālāk var apskatīt bij. Šarlotes muižas kapliņas ēku (148; pirms 1. pasaules kara?), pati muižas ēka nav saglabājusies. Netālu, Dzirnau ielā, atrodas trikotāžas ražošanas firma "Māra" — bij. L.Vintelera tūka fabrika (149), kas dibināta 1870. gadā.

Aiz Alekšupītes jānogriežas pa labi, un pa taciņu var nokļūt pie ēkas L.Paegles ielā 9 (150; 19./20. gs.), kas atgādina mazu piepilsētas muižiņu. Iedzījinātā lieveņa priekšā slejas divas koka kolonnas, mājas labajā pusē redzamas kāpnēs uz otro stāvu, ko sedz neparasta nojume. Ēkas pretējā fasādē izveidota veranda.

Celtne L.Paegles ielā 3 (151; 19. gs. 2. puse) diemžēl atstāta likteņa varā, taču senās durvis vēl redzamas. Ielas pretējā pusē — divstāvu malkas šķūnis (152; arhīt. D.Ose), kura rekonstrukcija veikta pēc seniem paraugiem.

Ēkā Mucenieku ielā 21/23 atrodas rajona kultūras nams (153; 1909), kas sākotnēji bijis Kuldīgas Sadraudzīgās biedrības nams. Kāpņu telpā redzams P.Sidara gobelēns. Netālu no kultūras nama ir Sv. Annas luteriešu baznīca (154; 1899—1904; arhīt. V.Neimanis). Tās portāls un citi elementi veidoti neogotiskās formās. Altāris un kancele darināta 20. gs. sākumā, mazajos altāros ir gleznas "Annas bērniņš" (māksl. K.Grube), "Anna un Jēzus bērns" (1989; māksl. I.Reinholds), virs kristāmtrauka — J.Audriņa glezna "Jēzus ģimenes lokā" (1939) un piemiņas plāksne, kas vēlta 1. pasaules karā un Latvijas Brīvības cīņās kritušajiem draudzes locekļiem; gleznā attēlots mirklis, kad ievainotais nodod karogu citam karavīram (atjaunota Liepājas lietišķās mākslas vidusskolā). Trijos altāra apšidas logos apskatāmas J.Šķēstēna darinātas vitrāžas (1939) "Jēzus Kristus — patiesība un dzīvība", "Es esmu pie jums ik dienas līdz pasaules galam", "Jēzus Kristus — pasaules

gaisma". Šie darbi veidoti prof. E.Laubes uzraudzībā, tie ir Valsts prezidenta K.Ulmaņa, Kuldīgas pilsētas valdes un Kuldīgas apriņķa valdes dāvana (katrā no tiem attiecīgs ģerbonis). Baznīcas izdaiļošana latviskā stilā ir draudzes mācītāja (1936—1944) prāvesta Oskara Sakārņa (1902—1978, Stokholmā) nopelns. Baznīcas ērģeles (1927) būvējis Augusts Terkmanis no Igaunijas. Tās ir vienīgais šā meistara instruments Latvijā. Pie baznīcas ziemeļaustrumu stūra, kur 1986. g. vētrā no jumta atrasts dakstiņš nosita ērģelnieci M.Jekabsoni, uzstādīts liels krusts un piemīņas akmeņi.

Bērnuārza teritorijā Dzirnau ielā 9 (155) aug šauraugļu riekstkoks. Ēka ielu krustojumā Dzirnau ielā 7 (156; 19. gs. 3. cet.), tāpat arī dzīvojamā māja Dzirnau ielā 10 (157; 19. gs. b.) ar neparastu nošķeltu ēkas stūra veidojumu dod ieskatu tā laika arhitektūrā. Pāri Mucenieku ielai Dzirnau ielā 8 (158; 19. gs. 3. cet.), atverot ārdurvis, nonākam pavisam mazā, 1 m garā priekšnamīnā, no kura durvis ved divos dzīvokļos. Pretējā ielas pusē Dzirnau ielā 5 redzama citu laiku būve — banka (159; 1931; arhit. I.Blankenburgs), kuras fasādē dominē klasicisma formas.

Mucenieku ielā 21 (160; 1892) atrodas Kuldīgas baptistu baznīca, tās altārtelpa noformēta 1981. g. pēc A.Hirša projekta. Kuldīgā darbojies arī pirmais baptistu draudžu dibinātājs Latvijā Ādams Gertners (1829—1875), sākumā pilsētas apkārtņē, ap 1870. g. arī pašā Kuldīgā. Aiz ēkas Mucenieku ielā 20 aug dižozols (161) 5 m apkārtmērā.

Krustojumā ar Aizputes ielu atrodas pašreizējais pilsētas tirgus (162).

Pa ~ 1901. g. stādītu liepu aleju dodamies uz Jānkalmiem, alejas galā aug 1940. g. stādīta ozolu grupa. Tālāk, Aizputes ielā 16 (163), 20. gs. sākumā dzīvojis vēlākais ilggadējais Maskavas Kremla komandants Rūdolfs Pētersons (1897—1937). Aizputes ielā 17 (164; 1923, pārbūvēta 1961) bērniņu pavadījusi aktrise Indra Burkovska (1955).

Pa kreisi ceļš ved uz daļēji uzcelto Kuldīgas jaunās slimnīcas kompleksu (165), kas pēc arhit. N.Pavāra un V.Valguma projekta tiek būvēts Alekšupītes krastā. Palātu korpusi iecerēti terasveidīgi divās joslās atbilstoši upītes krasta līnijai un reljefam. Pamatakmens likts 1987. gadā.

No Aizputes ielas pa labi nogriežas ceļš uz Jānkalna (Kalna) kapiem (166). Tajos apglabāts dramaturgs Voldemārs Sauleskalns (1905—1973; pieminekļa autors G.Tiltiņš), māksliniecišķi vērtīgi ir arī pieminekļi Taubes dzimtai (1940; A.Briede), K.Lejniekam (tēln. G.Grundberga), K.Ritiņam, A.Brūnam, U.Ziemelim, Ruņģu ģimenei, Berlandu ģimenei (tēln. I.Ranka), V.Podiņam, S.Kalnai-Dabrai (tēln. L.Rezevska), L.Paulai (tēln. L.Rezevska). Kapos apglabāts arī skolotājs un sabiedriskais darbinieks, Kuldīgas Valsts ģimnāzijas direktors Fridrihs Obšteins (1878—1938), būvzinienis, Latviešu-lietuviešu vienības dibinātājs un vadītājs (1921), valodnieks un folklorists Jānis Rīteris (1867—1945; pieminekļa autors A.Brunže). Jaunie Kuldīgas Mežakapi (1993) top jau aiz apvedceļa.

Ja nav jāsteidzas, var doties tālāk pa Aizputes ielu uz Kuldīgas apvedceļa pusi, apskatot netālās Lejas Zaļās dzirnavas, kas vēl darbojas, un 2,2 km attālās Taurkalnu dzirnavas, kas atrodas otrpus apvedceļam. Tās pazīstamas kā dramaturga Voldemāra Sauleskalna mājas "Sauleskalni". Tur darbojas Kuldīgas muzeja filiāle, kur bez skaidrā dārza iespējams iepazīties arī ar novada kultūras darbiniekiem veltītu ekspozīciju.

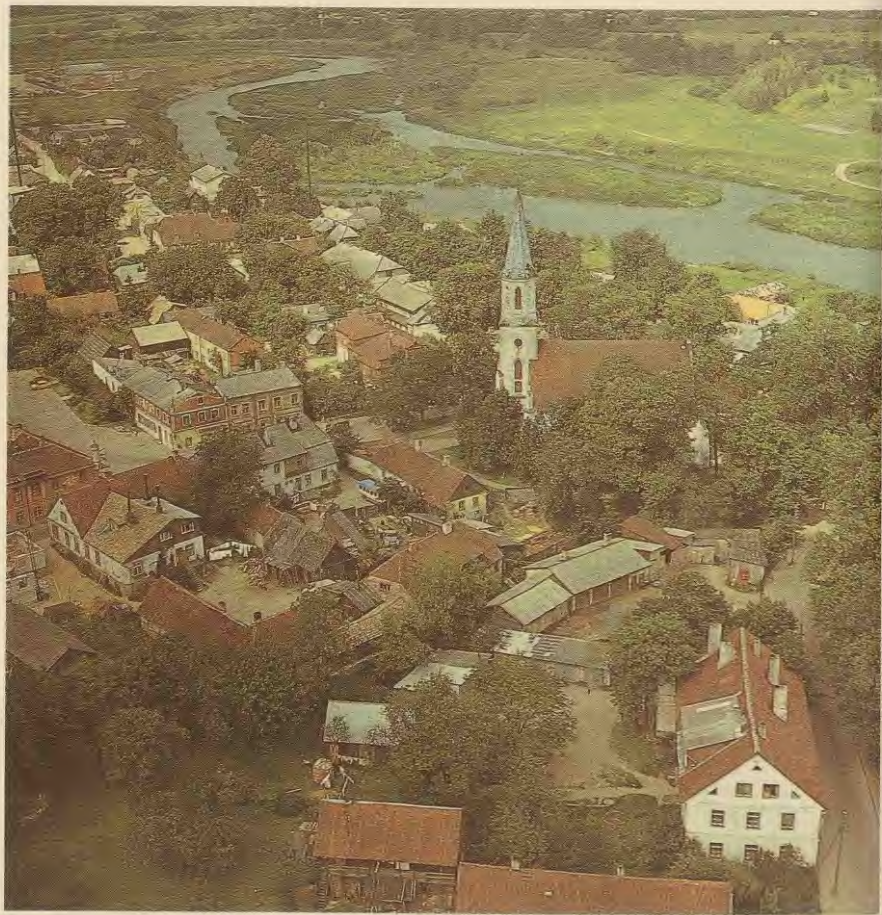
Atceļā no Aizputes ielas jānogriežas pa veco šaursliežu dzelzceļa stīgu, lai izietu uz jauno Planīcas ielas dzīvojamo kvartālu. Tā vidū 70. gadu beigās iekārtots bērnu rotaļlaukums (167), kas veidots

pēc mākslinieces Sarmītes Ancītes un dizaineres Lūcijas Gadzinas ieceres ar murmuļsolīņiem, murmuļšūpolēm un pašiem t.s. murmuļiem. Rotaļām paredzētais uzbērums veidots guļoša kaķa formā.

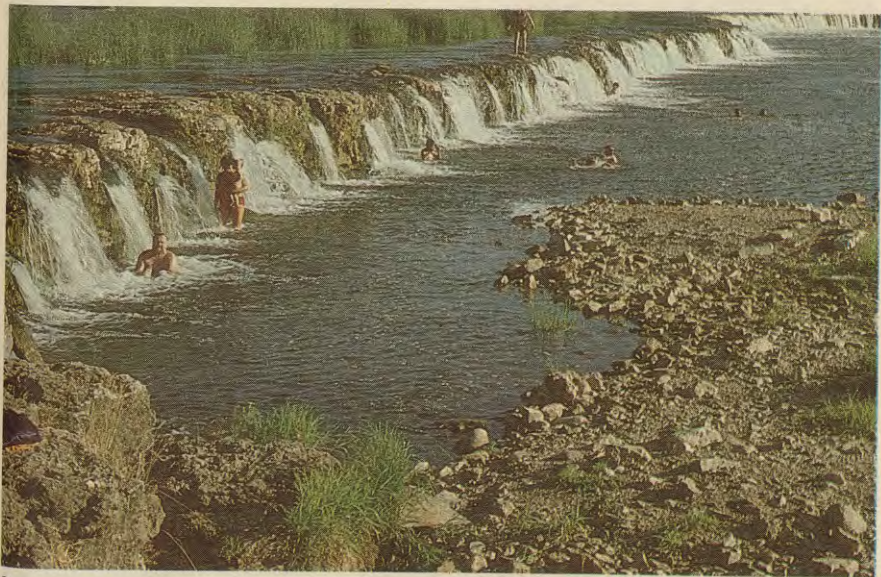
Aiz ielu krustojuma atrodas Vecie (bij. Vācu) kapi (168), kas tagad ir memoriāls parks, kurā aplūkojami daudzi 19. gs. kapu pieminekļi. Par mākslinieciski vērtīgākiem uzskatāmi pieminekļi L.Karetejevai (smilšakmens piemineklis ar urnu; 1831), Kohu ģimenei (koka stumbra veidā; 1845). Nesteidzīgas apskates vērti ir vēl daudzi pieminekļi un krusti. Te apglabāts ārsts un valodnieks Juris Bārs (†67.; piemiņas akmens 1985) un dzejnieks Jānis Frīdenberģis-Mieriņš (1867—1894), kam uzstādīts melns marmora piemineklis. Viņa kapu apdzejojis rakstnieks Valdis ("Pie Mieriņa kapa", 1898) un dzejnieks Māris Čaklais ("Frīdenberga Mieriņa kaps Kuldīgā", 1979). Te apglabāts arī Latvijas Brīvības cīņu dalībnieks Jūlijs Viksne (1897—1919). Rietumu virzienā atrodas vecie ebreju kapi, kur ir pat 18. gs. apbedījumi.

Apkārtējā apbūve raksturīga pilsētas nomalei. Sena ēka saglabājusies Ēdoles ielā 24 (1890), taču jaunais ienāk arī šeit. Ēdoles ielā 3 (169) vecajai ēkai piebūvēts jauns korpuss ar postmodernisma iezīmēm (1986; arhit. J.Andersons). Parka un Dzintara ielas krustojumā atrodas 2. pasaules karā kritušo Vācijas armijas karavīru un latviešu leģionāru apbedījumi (170). Šeit Kuldīgas apskates 2. maršrutu var beigt. Tie, kam ir laiks ceļojumu turpināt, var apmeklēt 1,4 km attālo Vīrkas muižu un 3,2 km attālo Veckuldīgas pilskalnu Kuldīgas ziemeļos.

S.Rusmanis



1



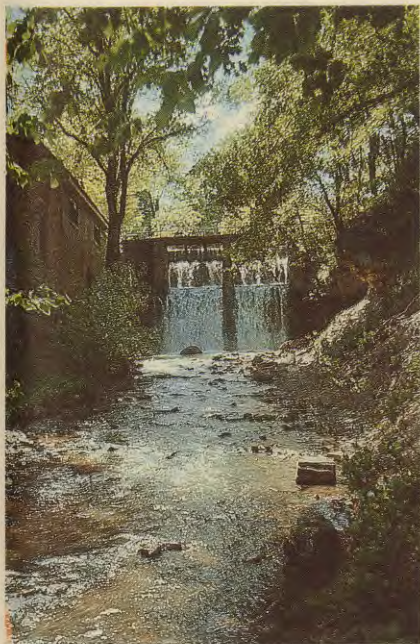
2

1. Kuldīga no putna lidojuma
Bird's-eye view of Kuldīga
2. Ventas rumba pie Kuldīgas
The Venta Rapids at Kuldīga



3

3. Tiltis p[er] Ventu
Bridge across the Venta River



4

4. Alekšupītes ūdenskritums
The waterfall of the Alekšupīte
5. Alekšupīte
The Alekšupīte



5

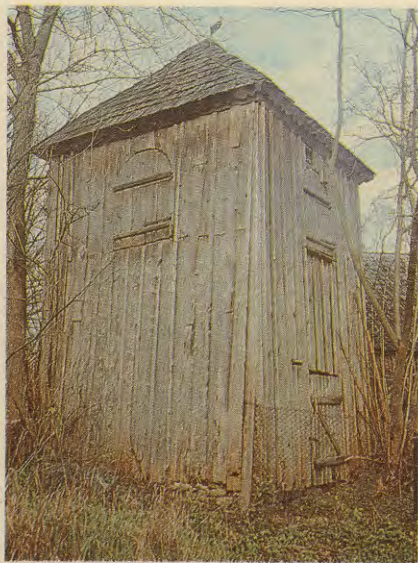


6

6. Katrīnas baznīca
St. Catherine's Church



7



8

7. Katrīnas baznīcas altāris
Altar of St. Catherine's Church
8. Bijušo Pētera kapu zvanu tornis
Belfry of the former Peter's Cemetery



9

9. Annas baznīcas interjers.
Interior of St. Ann's Church



10

10. Aleksūpīte ziemā
The Aleksūpīte in winter

11. Kalna iela
Kalna Street

12. Baznīcas iela
Baznīcas Street



11

12





13

13. Kuldīgas skats
View of the town

36

14

14



14

14. Raiņa iela
Raiņa Street

37

KULDĪGA

Platība: 12,7 km²

Iedzīvotāju skaits (1994): 14 128

Ģerbonis: sarkanā laukā Svētās Katrīnas tēls
sudrabā ar mocekļa kroni galvā, riteni
labajā rokā un zobenu kreisajā

Pilsētas tiesības: kopš 1378. gada

UZZIŅAS

Pilsētas dome — Baznīcas ielā 1

Policija — Liepājas ielā 26

Ceļu policija — Graudu ielā 12

Autoosta — Stacijas ielā 2

Degvielas uzpildes stacijas — Graudu ielā 19
— Graudu ielā 5
— Graudu ielā 8
— Jelgavas ielā 58

Autoserviss — Ēdoles ielā 36

— Ēdoles ielā 38a

Pasts, telefons, telegrāfs — Liepājas ielā 34

Pasta indekss LV 3301

Starppilsētu telefona kods 233

Viesnīca "Kursa" — Pilsētas laukumā 6

"Aleksis" — Pasta ielā 5

Ēdnīcas, restorāni — Pilsētas laukumā 1

— Liepājas ielā 8

— 1905. g. ielā 4

— Pasta ielā 5

— Baznīcas ielā 3

Slimnīca — Liepājas ielā 37


Poliklīnika — Kaļķu ielā 2


Aptieka — Baznīcas ielā 9

Muzejs — Pils ielā 5


Kultūras nams — Raiņa ielā 21/23

APZĪMĒJUMI PILSĒTAS PLĀNĀ


 1. maršruts


 2. maršruts

78 apskates objekts


 apbūvēta teritorija

 parks


 kapi


 pilsētas dome


 policija


 autostāvieta

 viesnīca


 ēdnīca

 baznīca

 muzejs

 stadions

 tirgus


uz Rīgu ceļu virzieni



M. Džiesma
**IEPAZĪSIM LATVIJU
GUIDE TO LATVIA**



• first insight into Kuldīga's history and economic development

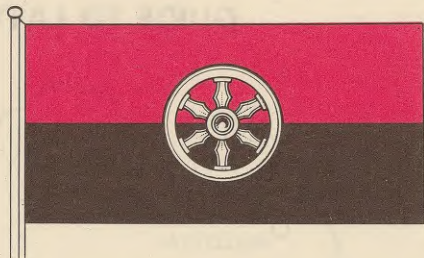
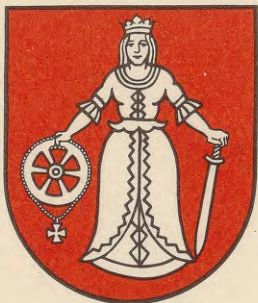
• illustrated guide to the former capital of the Duchy of Kurzeme

• useful information

• detailed plan

LATVIAN
ENCYCLOPAEDIA
PUBLISHERS

RĪGA • 1995



- *brief insight into Kuldīga's history and economic development*
- *illustrated guide to the former capital of the Duchy of Kurzeme*
- *useful information*
- *detailed plan*

M. Dziesma
S. Rusmanis

KULDĪGA

LATVIAN
ENCYCLOPAEDIA
PUBLISHERS

RĪGA • 1995

UDK — p 914.743 (03)+908 (474.3) (03)

Ru 733

Managing editor Arvīds Vītols

Editors Ilze Freiberga, Aija Krūze, Uldis Placēns

Layout Līga Beitika, Lolita Runce

Photographers Aivars Lode, Mārtiņš Salna

Cover design Aleksis Ķīsis

Contributing photographers Gunārs Birkmanis, Sigurds Rusmanis, Valdis Veilands

Licence № 2—0380. Order № 116 Published by the Latvian Encyclopaedia Publishers, Maskavas iela 68, Rīga, LV 1003,
printed by the printing house *Latvijas karte*, O.Vācieša iela 43, Rīga, LV 1004

The lovely town of Kuldīga lying on the River Venta is located some 155 km from Riga in the very heart of Kurzeme, a region of Latvia that runs directly up to the Baltic Sea. Inhabited since prehistoric times Kuldīga is one of the oldest recorded towns in the Baltics.

The town has a long history that can be traced back as far as the 9th century AD. Viking saga maintains that there was a well-fortified settlement on the left bank of the River Venta. Some written records dating back to the 9th and 10th centuries AD confirm the fact that the territory was inhabited by the Cours (*Kurši*), a Baltic tribe. The hillfort of Veckuldīga located some 3.5 km from the present-day town centre and measuring an area of 1 ha was the largest and most significant stronghold of the Cours. No better position could have been chosen for building a castle. The Venta, a river of considerable military importance, and a small stream falling into it made the castle impregnable during the continuous tribal warfare. On the southeast the hillfort was bounded by a 10-meter deep ditch and 5—6-meter high rampart. The settlement of craftsmen and merchants located at the foot of the hill measured an area of 10 ha. In times of stress the hillfort served as a tribal refuge. Though not strictly a town it foreshadowed in elementary fashion the future town in which regional government was to be based.

According to legend the Cours' castle was of extraordinary beauty with copper pendants attached to the roof glistening in the sunlight and ringing when touched by the wind. Its favourable location and beauty were the lures that drew invaders to these parts. Despite its shallows, rapids and variable tides the River Venta was a deep well-navigable river. Due to the ruthless felling of the surrounding forests during the previous centuries its water resources have decreased severely. Nevertheless, it has acquired the Venta Rapids, a 275-meter wide waterfall, which claims to be the widest in Europe.

In the 13th century the medieval papacy under Pope Innocent III had reached the height of its prestige and power. The Pope, however, exercised his spiritual authority not only in the inner precincts of the church but also in establishing the so-called Papal States. Thus, an active interest in the Baltic area was taken. Conversion of the Baltic tribes to Christianity and setting up states voluntarily recognizing the feudal suzerainty of the papacy became of utmost importance.

Thus, in 1230 a bilateral agreement between Balduin of Aulnes, papal legate, and Lamekins (Lammechinus), tribal chief of the Cours, was reached on establishing a suzerain controlled by the Roman Curia and enjoying a certain autonomy provided the Christian faith is practiced on its soil. However, it encountered a strong resistance from the Bishop of Riga and the order of knights firmly established in Riga.

In 1236 at the Battle of Saule the local tribes (Semigallians and Cours) inflicted a disastrous defeat upon the Order of the Knights of the Sword. An uprising of the Cours ensued and the invaders were driven out of Kurzeme.

Nevertheless, beginning 1242 the newly established Livonian Order launched a new military campaign against the Cours and within a few years the territory was subdued. In order to maintain the rule over the surrounding lands with the permission of Wilhelm of Mutina, the then papal legate, a new castle was erected at the junction of the River Venta and important overland trade routes. The construction was carried out between 1242 and 1245 under the auspices of Dietrich von Grüningen, the most influential order's grand master of the time. The first mention of Kuldīga in written records occurred in a document issued in Lyon February 7, 1245, which declared Kurzeme a constituent part of Prussia. Consequently, the Livonian Order acquired two-thirds of the conquered territories.

The massive walls of the castle were built of rock from the river bed and its banks. The Cours had to provide corvée for building fortifications and roads. In a few years the castle became a stronghold playing a key role in the further conquest of the Couronian territories.

The castle itself was a 3-storey convent-type building with thick walls, narrow deeply set windows and angle towers. In the inner bailey there was a cloister. The remains of its northeast corner still to be seen in the town park are reminders of a once mighty castle claimed to be the oldest stone structure in Kurzeme. The castle had circular enclosure walls measuring a height of 10.8 metres. The walls were removed while the circular earthen ramparts and moats have survived. The castle gate faced the River Venta. The Alekšupīte also serving as a natural fortification was spanned here by a drawbridge. In 1678 by order of the castle holder a keep was built. There was the castle holder's dwelling with smaller contiguous rooms containing guards' rooms and a prison. The chapel was in the east part next to the great hall in which castle life centered. The mill was located in the castle front.

In the 13th century a superintendent lived there, however, on the way to Prussia the castle was frequented by the order's grand master. This accounts for the fact that a lot of documents bearing his signature are issued in Kuldīga. It had also a seal of its own. In the 14th century the town acquired also its coat of arms featuring St. Catherine holding a spiked wheel and a battle spear.

In the 13th century the newly-built order castle was referred to as Jesusburg, however, soon it got its alternative name of Goldingen. Linguists maintain that the name reveals its Couronian origin of *Kuldinga* or *Guldinga* later being preserved in the documents of the German invaders. Some linguists are of the opinion that it is a name of Finnish origin such as *kuld* meaning gold.

After destruction of the Couronian castle craftsmen and merchants started settling around the stone castle. In 1350 the Cours formerly having lived within the territory of the hillfort gained the right to settle in the present-day area of Kalna Street and Miera Street. This settlement nicknamed Kalnamiests or the New Town soon became one of the most thickly populated parts. Two more settlements formed around the Old Marketplace and St. Catherine's Church in the area of the present-day Ventspils Street and Pētera Street. Later these settlements merged into one large one and as early as 1355 Kuldīga was called a town. On that year the town was awarded its first privilege. Kuldīga also was one of the first towns in Kurzeme having its own mill and almshouse. In 1398

Kuldīga joined the Hanseatic League. However, the townsfolk and residents of the castle were in constant dispute with each other stemming from the unfair tax-collection policies carried out by the order authorities.

In the closing decades of the 15th century and early 16th century Livonia flourished. The lasting peace with Russia resulted in a certain economic growth and prosperity. In 1538 with the grand master's permission a market was held becoming a weekly occurrence in the town. Nevertheless, it is believed that a market almost opposite the Town Hall had existed earlier.

The Livonian War (1558—1583) brought about the disintegration of the so-called Livonian confederation and partition of its territories. In 1561 Kurzeme became an autonomous duchy under the suzerainty of the Lithuanian and Polish crowns. Gotthard Kettler, the former grand master of the Livonian Order, was appointed the Duke of Kurzeme but Kuldīga became the ducal residence from where the rule over the surrounding territories was maintained. The castle housed the Duke's family and court. The first ducal family vaults also were located there. In the 1580s, however, the capital of the Duchy was shifted to Jelgava. Nevertheless, the Kettlers used to refer to Kuldīga as the old lovely town of their forefathers. The Duke had two sons Friedrich and Wilhelm. Both of them inherited the ducal title as well as the right to run the Duchy on their father's death. Thus, in 1596 when Wilhelm came of age the brothers agreed upon the division of power. Consequently, Friedrich with a residence in Jelgava became the ruler of Zemgale, while Wilhelm residing in Kuldīga extended his rule over Kurzeme. In that period Kuldīga's political and economic significance increased considerably.

In Kuldīga in 1610 a son was born to the family of Duke Wilhelm. He was named Jacob.

Gradually Kuldīga turned into a flourishing centre of crafts. Guilds forwarding common interests and promoting mutual aid united craftsmen from the whole western part of Latvia. Guild members had to observe the rules (*šrāgas*) confirmed by the Duke. The crafts guilds in the 17th century numbered about 17. The guild of goldsmiths uniting 25 craftsmen and exerting control over the Kurzeme market ranked among the most powerful.

The year 1615 was disastrous for Kuldīga. In a raging flood the town lost its bridge while a devastating fire swept away the dwellings and a church. However, the most dramatic events took place in Jelgava. During the assembly of landlords who were mostly German on the instructions from Duke Wilhelm the leaders of the opposition were arrested. Their stiff resistance led to bloodshed. After the landlords had lodged a complaint against the Duke with the Polish king and sejm an investigating commission arrived from Warsaw. As a result, the Duke was forced to give up the throne and emigrate from Kurzeme.

Once again Kurzeme and Zemgale were united into one duchy the capital of which became Jelgava located some 130 km southeast of Kuldīga. It was ruled by Duke Friedrich. Although the Duke as well as his successors used to frequent Kuldīga putting up at the Kuldīga castle the town had lost its official status of a capital. Nevertheless, the long-standing tradition of taking the Duke's guests round Kuldīga before visiting Jelgava was cherished for years.

Jacob, the son of Duke Wilhelm, succeeded his uncle as the Duke of Kurzeme and Zemgale. After marrying Luisa Charlotte, the sister of Frederick the Great of Brandenburg, Jacob first came to his native town of Kuldīga. On October 23, 1645, the newly-weds were greeted by troops of cavalry and

dragoons followed by 60 coaches of landlords, ducal hunters, guardsmen and pages. Several gates of fir trees were erected and a road leading to the castle was lined with firs. Cannons boomed and sounds of music filled the slumbering town. Lords and ladies gathered for great feasts and tournaments to which all the citizens of Kuldīga were invited. Afterwards the Duke and Duchess left for Jelgava where they settled for life. Nevertheless, they made Kuldīga's castle their second home.

Duke Jacob reaped the results of his father's mercantile policy. A saltpeter mill, a paper mill and a shipyard started operation in Kuldīga. In order to make the River Venta navigable blasting of the Venta Rapids was begun. However, soon it was stopped as vibration endangered the castle. An attempt was made to dig a canal. Later the farfetched idea was discarded, too.

In 1658 during the Polish — Swedish War disregarding the strict neutrality observed by the Duke of Kurzeme Swedes broke into Kurzeme. On October 28 the Duke and his family members were taken prisoners. In November the castle of Kuldīga was besieged by the Swedish troops arriving from Aizpute. In December a 200-men garrison stationed in the castle surrendered to the enemy on condition that the castle remains intact. However, the Swedes broke the promise. The castle was plundered ruthlessly. Nine months later the castle changed hands. This time the Poles took over the city and the castle. On the instructions from the Duke the order was restored in the castle and after returning to Kurzeme the Duke's family settled there.

Friedrich Kasimir, the son of Duke Jacob, was very extravagant and liked to surround himself with pomp and luxury. He made an attempt to embellish the castle's interior. Consequently, the great hall where the great receptions were held in the time of the dukedom was converted into a dance hall. Its ceiling paintings featured all the 44 ships built by order of the Duke of Kurzeme. The hall contained fine tiled stoves. The town acquired its green belt and even a zoo. In order to supervise over the landscape planning the Duke stayed in Kuldīga for several days annually. His visits were quite costly as the town had to organize the ceremonies and maintain the large splendid court.

In June 1701 during the Great Northern War by the order of Ferdinand, son of Duke Jacob who succeeded his father as Duke of Kurzeme, all the movable property of the castle was loaded into 18 carts and taken to Klaipėda (German Memel). After the Swedish attack which occurred only a month later all the remaining ducal treasure and valuables were moved to Riga. In January 1702 the Swedish King Karl XII paid a 10-day visit to Kuldīga. As the Swedish attack had managed to ravage the castle interior the King had to stay in a private house. In 1703 a castle guard was the only person residing in the castle. The lovely Ship Hall collapsed in 1725. In 1860 a park was laid out at the castle site. The castle ruins were pulled apart and utilized in construction. After removing of the castle ruins the site was levelled and converted into a garden. All that remained of a once mighty castle was a fragment of its cloister.

Although the Great Northern War was not fought on Kuldīga's soil the town suffered greatly. A major cause, of course, was the Great Plague which raged through the town beginning 1710 and carried off a better part of Kuldīga's residents including all the three apothecaries. After the Great Northern War Kuldīga's former prosperity declined. The centre of trade in Kurzeme shifted to the harbour towns of Ventspils and Liepāja which handled most of the foreign trade including Lithuanian goods.

Thus, gradually Kuldīga turned into a typical provincial town. By the end of the 18th century (1795) Kurzeme was subject to Russia and formed part of the province of the Russian Empire.

The late 18th century witnessed a decrease in Kuldīga's population stemming from a conflict between the town council and craftsmen over the extremely high taxes. A greater part of them started settling in the countryside. The craftsmen of German origin settled in the village of Sausgāli which slowly became Germanized. Kuldīga's population in the early 19th century numbered 1,254.

From 1812 on the local peasants enjoyed the same trade rights the townsfolk had. They were allowed to purchase agricultural produce and to sell it at the market.

In 1878 *Vulkāns*, a safety matches manufacturer, was founded in Kuldīga. With a total of 330 employees by the end of the century it had developed into a major factory in Kurzeme the annual production volume of which was valued at 172,000 gold roubles. Its produce was exported to Persia, Afghanistan, India, China and Japan. In 1860 *Meteors*, a needles producing factory, started operation. In 1875 it was followed by a skins and hides manufacturing enterprise, in 1885 by a carding mill, textile mill, etc. Population increased considerably reaching 9,720 at the turn of the centuries. Shortly before the outbreak of World War I it was assessed at 12,000.

In the course of centuries Kuldīga's street network developed without mapping out a plan. Houses were built on both sides of the roads as well as on the river banks and around the marketplace. There were no street names. The particular house was found by the name of its owner and describing the surroundings. As late as the 2nd half of the 18th century the streets of Kuldīga gained their names. Since then Kuldīga has got Piltenes, Aizputes, Ventspils, Saldus and Ēdoles Street deriving their names from the major settlements of Kurzeme. Many streets retain the names of the trades once found there. Dolomite from the river bed served as paving stone. In 1874 Kuldīga acquired its handsome arch bridge.

In 1796 the post of a regional physician was established.

Kuldīga boasts numerous literary celebrities, political notables and artistic giants whose life and deeds are closely tied with the town and its history. Among them a mention should be made of the graduates of the Baltic Teachers Seminary, Latvia's first state-run pedagogical establishment. In 1886 it was moved from Riga to Kuldīga due to cheaper boarding there. Apparently, the czarist authorities wanted the would-be teachers to get in touch with the environment they were supposed to live in and eliminate their joining the progressive social movement the ideas of which were widespread among the intelligentsia of Riga. During World War I (1915) when the German troops were approaching the town the Seminary was evacuated to Chistopol, Tatarstan. In its 30-year operation, the Seminary was graduated by a total of 702 teachers 562 of which were of Latvian descent.

In 1779 at the nearby Virka Manor the first Lutheran school was opened while some hundred years later (1877) a purpose-built 4-year elementary school came into being. In the 20th century the so-called Kalnamuižas School has undergone numerous alterations.

The 20-year period of Latvia's political independence (1920—1939) marked major changes in Kuldīga's life. As manufacturing in Kuldīga prospered and the population increased the demand for

better roads grew more pressing. In the 1930s the Kuldīga—Liepāja railway and Kuldīga—Skrunda highway came into being, preparatory works were carried out to build the Kuldīga—Tukums railway line.

The year 1938 is generally considered the beginning of radio broadcasting in Kuldīga. The antenna installed there was claimed to be the highest of its kind in Latvia. A local studies museum was set up enabling the visitors to immerse themselves in each period of Kuldīga's history. The marketplace acquired much of its present shape. New purpose-designed buildings were built for the Bank's of Latvia local branch, German high school and a drugstore.

In 1930 Kuldīga's population had the following ethnic composition: 74% Latvians, 13% Germans, 11% Jews, 1% Russians and 1% other nationalities.

Although Kuldīga did not suffer serious damage in the two world wars at that time its economic activity faced a decrease in production volume. During World War II the town came under control of the German troops. *Vulkāns*, Kuldīga's leading industrial enterprise, started producing various household articles, coffin boards for the needs of the German army, charged batteries, etc. Temporarily it was used as a storehouse. In 1944 evacuation of its machine tools and equipment began.

In the 50-year period of Soviet occupation many changes took place. All enterprises, equipment and apartment houses were subdued to nationalization.

In 1965 *Vulkāns* was converted into a woodworking plant while the textile mills became a branch of a Riga-based knitwear factory producing an average of 34 various models of knitwear annually. In 1971 a plant manufacturing reinforced concrete was put into operation.

In order to curb through traffic in the old town and eliminate vibration exerting a harmful effect on the centuries old houses at the end of 1988 a new bridge and a ring road were completed.

In the early 1990s after the downfall of the USSR and reestablishing of Latvia's independence Kuldīga, like so much of Latvia, witnessed long overdue political and economic changes. However, the transition from a command system to a market economy on which course Latvia had embarked imposed a large adjustment cost in the shape of lower output. Kuldīga's economic life faced a certain slowdown. Encouraging and expanding the private sector have become the top priorities set by the local authorities. As a result, several newly-established enterprises have launched their business quite successfully. A mention should be made of *Goldingen Transport*, a trade and intermediary company engaged also in providing catering and car repairs services and *Gamma*, a company promoting both retail and wholesale trade.

Kuldīga has 4 secondary schools, an arts and humanities school, children's music school and an evening school. Adult education is developing fast through the network of various courses, the school of environmental education and a folk school.

Kuldīga has a TV and radio station of its own. Regional newspapers *Kurzemnieks* and *Ziņas* boast quite a substantial readership.

In 1992 Kuldīga's population totalled 14,128.

by M.Dziesma

There is no better way to appreciate the beauty of Kuldīga than to take a stroll along its narrow winding streets. Following both walks described in the guide you will be sure of seeing all the main features that Kuldīga has to offer. If you prefer to plan your own route you will find that the walks are somewhat interconnected and that it is easy for you to switch back and forth between them as you wish. To help you find your way there is a map showing the route and the places of interest described. The editor has taken the liberty of leaving out some details of minor importance to foreign visitors as well as references to Latvian poetry, etc.

WALK ONE

The walk taking in all the major attractions of Kuldīga is almost circular and its length ranges from 4 to 7 kilometres.

The house at No 1 Liepājas Street (1; before 1700; 1st half of the 19th cent.) at the heart of the town is the starting point. The stone relief in its façade dates back to 1632. In the 1920s it housed a photographer's studio. The house shares its roof with an 18th century structure currently undergoing restoration (2).

No 3 Liepājas Street (3; 2nd half of the 18th cent.) once used as a granary now houses public premises. Some two decades ago after restoration the house acquired its present distinctive appearance retaining its original dark-red paint. The 19th century storehouses in the yard have preserved much of their original flavour.

On the corner is No 1, 1905. gada Street (4; 2nd half of the 18th cent.). Its façade vividly fulfils its alternative name given by the Latvian contemporary poet Māris Čaklais. He referred to it as "a house coming from cowboy films."

No 8 Liepājas Street houses café *Staburadze* (6; 1913), however, for most of its history it has been a drugstore the origins of which date back to 1667. It was closed in 1939 when just before the outbreak of war during the repatriation of the Baltic Germans its owner left Kuldīga. The national cuisine *sklandu rausis*, so typical of Kuldīga, and excellent refreshments are obtainable there.

Many of the existing façades conceal houses of the 18th century and earlier. Thus, proceeding along Liepājas Street at Nos 10 (7) and 12 (8) you will see two 18th century houses also bearing features of the 19th century when they were rebuilt. Nearly opposite there are the so-called "three brothers."

In 1857 Kuldīga had a total of 252 houses. While walking along Liepājas Street you will get some idea of the 18th — 19th century town planning.

Of interest is a wooden dwelling house at 17 Liepājas Street (9; turn of the 18th — 19th century) with shutters and window hardware. The house has preserved the most exquisite Empire style door in Kuldīga (early 19th cent.) and 2 lantern holders.

The former Orthodox parish house at 31 Liepājas Street (11; 1879) has remarkable history. Between 1886 and 1915 it was the home of the Baltic Teachers Seminary founded in Riga in 1870. During World War I it was evacuated to Chistopol, Tatarstan. At first only Lutherans and adherents to the Russian Orthodox Church were admitted to the Seminary while beginning 1889 Catholics also gained a right to enter this renowned educational institution. A total of 702 teachers graduated from the Seminary of which 562 were of Latvian descent. Among the graduates were Fricis Adamovičs (1863 — 1933), a translator, Jānis Bērziņš (1889 — 1938), commander of the Red Army who perished during the notorious Stalin's purges in Russia, Pēteris Birkerts (1881 — 1956), eminent folklore scholar, Andrejs Jesens (1873 — 1958), foremost Latvian book publisher, Ants Piip (1884 — 1942), Estonian Prime Minister and Foreign Minister in the 1920s and 1930s, also distinguished Latvian writers Vilis Plūdonis (1874 — 1940), Sudrabu Edžus (1860 — 1941) and Valdis (1865 — 1934).

A plaque was unveiled in 1936 to commemorate the deeds of the Baltic Teachers Seminary. In the 1930s there was a high school named after one of the most outstanding Seminary graduates Vilis Plūdonis.

The Orthodox Church of St. Peter and Paul (12; 1871) still boasts a fine domed ceiling and a great amount of 19th century icons. The most supportive to the construction of the church was Ivan Smirnov, a former Russian-born resident of Kuldīga. The elegant ironwork surrounding the church was cast in St. Petersburg.

Kuldīga's hospital occupies the building at 37 Liepājas Street (13; 1910). There is a plaque on the wall of its surgery department commemorating medical personnel killed by the Nazis during World War II. Between 1937 and 1940 it was the home of the local studies museum founded in 1935.

The post-office building on the corner of Baložu (Pigeons) Street (14) originally was a prison. It has been redesigned in the present century.

Nos 36 (15; 1871) and 38 (16) Liepājas Street like so many buildings in this street have retained their original doors.

No 48 (17; 1993) housing a savings bank is in a modern setting now. No 50 Liepājas Street (18; 1889) architecturally is of less interest. It is renowned as a boyhood home of Andrejs Bubinduss (1891 — 1942), general of the Latvian Army whose life was extinguished in Siberia.

Thus, our leisurely stroll along Liepājas Street has come to an end. The other part of the street is included in Walk 2.

The administrative building at 2 Pilsētas (Town) Square (20; 1968) originally was built as a town council. Between 1980 and 1990 the Square was dominated by Lenin's monument.

Hotel *Kursa* at 6 Pilsetas Square (21; 1967) as so much of the architecture of the Square is a typical example of the 1960s town planning. Its interior contains a decoration devoted to Jacob, Duke of Kurzeme.

The department store at 1 Pilsetas Square (22; 1960) bears a striking similarity to purpose-built shops in Tukums and Madona, typical district centres. The project of the late 1950s displaying its flat roof combined with heat insulation won a universal acclaim in Latvia. Nearly opposite is another shop (23) designed in the early 1980s.

Until recently the site vividly fulfilled its alternative name of the New Marketplace. The present market is described in Walk 2 (↑162).

Smilšu (Sand) Street has preserved a row of 19th-century houses. Worth seeing are houses at Nos 27 (24), 25, 23 (25), 21. In the town planning of the 1st half of the 19th century there was a move to the so-called model façades, consequently, the above houses display designs disseminated by pattern books of that time.

Much of the charm of Kuldīga is in its small streets. To get an idea of the outskirts of Kuldīga you may take Mālu (Clay) Street. No 14 (26; 1897) has several attractive elements including its corner design, shutters bearing the owner's initials and a wavy cornice decoration. No 21 Mālu Street (27; 1905) has managed to retain its Eclectic-style façade with pedimental windows, pediment and doorways surmounted by metal awnings.

The horizontal log structure at 17 Smilšu Street (28; 18th cent.) also has ancient roots, however, now it reflects tastes of later centuries and has lost its original flavour.

The shop (29; 1982) rubbing shoulders with an old warehouse has preserved the configuration of its predecessor.

No 5 Pētera (Peter's) Street (30) formerly was a German high school. Now it houses Kuldīga's arts and humanities school. Closeby there is an alley with a wooden cross commemorating victims of the Communist terror (31). As No 8 Pētera Street once housed a KGB (Soviet political police and security agency) department, the choice of the site is not random. The street for years bore the name of Feliks Dzerzhinsky, head of the first Soviet secret police organization. The closeby park and its open-air stage was designed in the 1950s. The park measures a territory of 4.1 ha.

Proceeding along Pētera Street you will see a timber belfry (34; 1782) of the former Peter's Cemetery first mentioned in 1355. The tower has a stone foundation while its timber structure is fastened with wooden plugs. Its weather-vane bears the year 1782. As the cemetery itself has fallen into disuse giving way to dwellings the belfry also has lost its initial significance. No 10 Ventspils Street (36; 1860) once was the home of the so-called Carolina Asylum. The neighbouring house at 12 Ventspils Street (37; 1st half of the 19th cent.) retains its original doorway and windows. Almost every house in the old town of Kuldīga boasts its intricate doorway. As a rule, the door has a transom of various shape. The house at 23 Ventspils Street (38; 2nd half of the 18th cent.) has retained the oldest window of the kind dating back to the 1st quarter of the 19th century. It displays Classical-style arrangement of sash bars and a lantern inside. Lantern posts in the streets of Kuldīga appeared only in the early 19th century. A few entrance steps are also quite common of the houses of Kuldīga while filled framework (*fachwerk*) in the gable end can be regarded as a rarity there.

The door of No 33 Ventspils Street (39) has acquired a herringbone lagging so typical of a rural granary. Of interest are also doors at Nos 35 and 37 Ventspils Street (42, 44) and 1 Virkas Street (43) all dating from the 19th century.

No 16 Ventspils Street (40) once was the home of a 2-year school opened in 1876. Virkas Street branching off Ventspils Street takes its name from the Virkas Manor it is leading to. Along Virkas Street you may also get to the Veckuldīga's hillfort.

Walking back the way you came you will arrive at 18—19th century houses worth seeing for the loveliness of their façades. The stately pilasters of No 16, 1905. gada Street (45; 1860) break up an otherwise empty expanse of the façade while Nos 6 and 2 Ventspils Street (46, 47) show a remarkable architectural mixture. Unfortunately, the modern dwellings at 13 Ventspils Street do not add to the beauty of the site.

The house at 7 Ventspils Street (48; 2nd half of the 18th cent.) retains its *fachwerk* covered with plaster only a few years ago. Worth seeing are houses at Nos 11 and 15 Kaļķu (Lime) Street (49, 50) dating from the 19th century.

Of interest is also a house at 13 Policijas (Police) Street (51). The wooden structure later covered with plaster dates from the 2nd half of the 18th century and has later additions. No 7 Policijas Street (52) is a 19th century building the door of which has a rhombic decoration and a transom lacking bars. In the yard between Nos 6 and 4 Policijas Street (53) there are sheds contributing to the air of bygone century in this part of the town.

Nos 7 and 4 Alunāna Street (54, 55) retaining a few 19th century details are also worth seeing.

The 19th century houses at Nos 19 and 14 (56, 57) 1905. gada Street feature a conversion from the so-called Biedermeier style to Eclectic style while No 12 (58; 19th cent.) excels in its Classical-style pilasters of unusual arrangement. The door of the main entrance has a transom of peculiar shape.

No 6, 1905. gada Street (59) houses cinema *Kurzeme*. Its exterior with an arch-shaped portal and arcading is a reminder of an age when the building housed a synagogue.

Nearly opposite at 6 Smilšu Street once there was a Jewish elementary school (60; 1910). Now it is the home of a music school founded in 1945. The school is named after Ernests Vigners (1850—1933), one of the most distinguished turn-of-the-century Latvian choir conductors and composers. Since 1985 the school's interior holds a bust of Ernests Vigners whose deeds were closely tied with Kuldīga and its vicinity.

The Park of 1905 (1.6 ha) is the original site of dwellings which suffered serious war damage. Remarkably, that the last bombing of this part of Kuldīga occurred early on May 9, 1945, after the capitulation of the Nazi Germany. Consequently, mostly civilians perished. In the early 1950s the site was converted into a park. A monument in artificial stone commemorating the events of the Revolution of 1905 was unveiled in 1956 (61).

A wall in memory of the victims of the *Landeswehr* executions (63; 1976) raging in the town in 1919 mirrors another page in Kuldīga's history. 300 civilians were shot dead in response to the notorious "Red Terror" deriving its name from the bloody deeds of Bolsheviks in 1918. Both monuments are designed by the sculptress Līvija Rezevska.

Of interest is the dwelling house of the former burgomaster Steffenhagen at 17 Baznīcas (Church) Street (65; 2nd half of the 18th cent.). In the course of years it has undergone serious remodelling. In January 1702 during the Great Northern War King of Sweden Karl XII stayed there. The chest built in under the staircase is supposed to have belonged to the Swedish king. The interior of the house contains a casing chimney (a brick-walled space in the centre of which fire was made and meals were cooked. The space narrows upwards thus forming chimney at the top.). The façade of the house has tiny basement windows, however, entering the yard you will see that the basement has turned into a plinth with a service entry leading to store rooms. Almost every house in the historic heart of Kuldīga has a yard which generally is below the level of the street. That is the case with the above building built on the sloping banks of the Alekšupīte.

Baznīcas Street has some more original historic buildings. No 18 (66) once housed the so-called Duke's Drugstore (↑120) while No 20 (67; 19th cent.) was the home of Juris Bārs (1808 — 1879), the first Latvian-born linguist. His suggestion of placing a macron (—) over a vowel to indicate that the vowel is long lies at the basis of the modern Latvian orthography. The Old or German Cemetery in Kuldīga has become his resting place (↑168).

The opposite side of the street boasts some fine examples of the 18th century architecture at Nos 27 and 29 (68, 69). Finally, we have arrived at the building the street takes its name from, namely, St. Catherine's Church (71). It is one of the most interesting and lovely churches of Kuldīga and is well worth visiting. First mentioned in 1252 it was rebuilt in the 17th century incorporating part of the earlier structures. The present-day steeple dates from 1866 while the tower clock brought from Switzerland in 1936 is the sixth in the course of centuries. In 1991 the church regained its 565-kg bell cast in 1692. Although much altered over the centuries the church retains its Gothic features, particularly, in the portal of its side entrance which may have taken its alternative name of the "court entrance" from the fact that the Duke of Kurzeme and his court used to enter the church by this door. The door has a herringbone lagging dating back to the 17th century while the portal bears a medallion with Kuldīga's coat of arms (1791) featuring St. Catherine, the patron saint of the town.

The German congregation hold there its last worship service in 1939 shortly before the repatriation of the Baltic Germans. Between 1969 and 1989 it was a branch of the local studies museum and a concert venue. The building was completely reclaimed by the church in 1989 when regular worship services were resumed.

Several architectural styles ranging from Mannerist to Baroque contribute to glorious effect of the church interior. It boasts woodwork of Nicolaus Söffrens, the most distinguished master of his time. The altar has paintings by Friedrich Wilhelm Spohr, a local painter.

The pride of the church is its handsome organ installed between 1712 and 1715. Currently it boasts 996 pipes. The organ lofts are decorated with 10 17 century paintings featuring the Apostles. Documents maintain that Jacob, Duke of Kurzeme was baptized there. A memorial plaque dating back to 1801 has an inscription in German recording celebration of the turn of the 18th and 19th centuries in Kuldīga.

Baznīcas Street is lined with some more attractive buildings. No 24 (72; 1907) retains almost all of its original design while the exterior of No 28 (74), though much altered, carefully matches its predecessor thus contributing to the pleasing blend of the 19th—20th century architecture.

The better part of the town's old houses have ancient roots, however, they have changed greatly over the centuries. No 2 Upes (River) Street (75) formerly housing a post-office retains its original foundation and casing chimney. No 1 Upes Street (76) dating back to the 2nd half of the 18th century has a stone plinth so typical of Kuldīga. Just above the door of the entrance hall a sample square vividly shows the plaster covering techniques once applied to the walls of horizontal log structures.

The complex of apparently 19th century houses containing a dwelling house, an outhouse and a shed is at 7 Upes Street (77).

No 34 Baznīcas Street (78; 2nd half of the 18th cent.) originally was the home of the castle holder. In later years it was converted into the dorm of the Baltic Teachers Seminary and that of Kuldīga Secondary School. According to legend it was the scene of a bitter fight between Jacob, Duke of Kurzeme, and a local highwayman.

The site provides spectacular views of the River Venta spanned here by an arch bridge (79) dating back to 1874. The bridge measuring a length of 163.98 m owes its present appearance mainly to Otto Dietze (1832—1890), an architect of German extraction. It is claimed to be one of the longest structures of its kind in Europe. Two of the spans were blown up during World War I (1915) when Russian troops retreated. In 1926 it was restored, however, the brick spans were substituted for concrete structures and painted dark red to match their predecessors.

Closeby is the spot where the Alekšupīte, a small stream meandering through the old town falls into the River Venta. Only 8 km in length it boasts the highest waterfall in Latvia (80) measuring a height of 4.15 m. The spot is an excellent location for a watermill (81) which is supposed to have the 13th century origin. In the 17th century gunpowder was produced there. In later years it was converted into a papermaking centre.

Passing No 24 Kalna (Hill) Street (82; 2nd half of the 19th cent.) we have arrived at the bridge yielding a superb view of the Venta Rapids (83). Its total drop measures 1.9 m. Legends and tales dealing with evil deeds of the Devil crowd upon the spot, however, the beauty of the scenery is the lure that draws visitors to it and makes it into one of the most visited attractions in Kuldīga. Turning right and crossing a canal by a footbridge you will find yourself on an artificially created isle Mārtiņsala (84). The canal for the navigation purposes was dug in the 17th century, however, it never fulfilled its functions. Until World War II people practiced catching salmon and vimba leaping over the ledge of the Rapids.

Passing the 19th century houses at Nos 27 (85) and 25 (86) Kalna Street you will see a wall (87; 1977) designed as an addition to the bridge across the Alekšupīte. The bridge leads to a lovely sculpture park designed by Līvija Rezevska, sculptress the traces of whose creation are seen throughout Kuldīga. Since 1978 the sculptress enjoys the status of Kuldīga's honorary citizen. All that remains of the order castle is a 7-meter fragment of its wall.

The castle watchman's house at 4 Pils Street (89; 1735) was built by order of the Duke to prevent the castle ruins from pulling apart. The order castle suffered serious damage in the Great Northern War. After the war townsfolk started obtaining construction materials from the source readiest to hand, namely, the abandoned castle ruins. Legend maintains that the house once called the House of Executioner was the site of executions and beheadings. The spring winding its way behind the house is believed to gleam scarlet from the blood of the victims. Whatever the truth of the legend the reddish sediment contains iron hydroxide.

The pavilion sitting on the river bank (90; 1938) was built as a tourist facility on the instruction from the Latvian President Kārlis Ulmanis.

The present museum at 5 Pils (Castle) Street (91) originally was the Russian headquarters at the World's fair in Paris in 1900. After the closure of the exhibition the structure was dismantled and moved to Kuldīga. A wealthy man bought it and since 1939 it is in possession of the local museum. The interior contains fine turn-of-the-century stoves and windows of unusual shape. Visitors can immerse themselves in each period of Kuldīga's history there. Four cannons in front of the museum date back to the period of the dukedom.

Kuldīga has always retained much of the flavour of a rural town. No 8 Pils Street (92) seems hardly to have been touched by time while cobbled streets and 19th century houses at Nos 13, 11, 7 Rumbas (Rapids) Street preserving their original doors testify to the one-time prosperity of this ancient market town. No 10 Rumbas Street (93; 1994) now in a modern setting fits in with the surrounding architecture fairly well.

The exteriors of Nos 6 and 5 Annas Street are of no specific artistic significance. At No 5 (95) *Vulkāns*, once the biggest manufacturer of safety matches, took its beginning in 1878 (↑139).

In the centre of the Ann's Cemetery (96), the resting place of many distinguished people, stands a cross (1904, restored 1936) recording the names of the donators. Nos 34 (97), 29 (98) and 27 (99) Jelgavas Street have managed to retain their original doorways dating from the 19th century. Of interest are also houses at Nos 15 (101) and 11 (102) reflecting the tastes of the 18th century. The wall of a 19th century warehouse at 1/3 Rumbas Street (103) now is the venue for open-air exhibitions.

Some time ago excavations in Kalna Street uncovered remains of an ancient wooden water-main. The houses at Nos 1 (104), 3 and 4 (105) exemplifying building practices of the 2nd half of the 18th century are worth seeing. Originally a gym, No 7 Kalna Street (107) in later years was converted into public premises. In 1908 the performances of the Riga Latvian Theatre were delivered there with major personalities of the then Latvian theatre starring.

The horizontal log structure with corner stanchions at 9 Kalna Street (109; 19th cent.) is largely disguised by later work and Classical-style corner rustication.

Pasta (Post-Office) Street is lined with a row of 18th century houses (110) much altered in the 19th century.

No 11 Kalna Street (111; before 1700; 18th cent.) with its *fachwerk* gable and hipped gable roof can be viewed as a blend of various building traditions.

Nos 13, 15 and 14 Kalna Street (112, 113; 18th cent.) retaining Biedermeier-style doors, a transom of intricate pattern and window hardware dominate the street. The door of No 14

preserves remains of a knocker. No 19 Kalna Street (114; 1856) for most of its history has been a school. Nos 20 and 21 (115, 116) for years have housed photographer's studios.

Skolas (School) Street will take you to the Aleksūpīte, the nucleus of this part of the old town sometimes referred to as "Venice of Kurzeme".

No 10 Baznīcas Street (120; 16th—17th cent.) formerly the Duke's Drugstore has a handsome mansard roof. Its original *fachwerk* for centuries was disguised by plaster coating. This house is claimed to be the only building in Kuldīga completely performed in the building techniques when wattle and daub was used to fill in the basic timber frame of a stanchion supported horizontal log structure. The oldest known written record of an apothecary's deeds in Kuldīga dates back to 1622. In 1639 the drugstore was awarded the Duke's privilege thus giving its alternative name of the Duke's Drugstore. In the 19th century, however, it was moved to No 18 Baznīcas Street (↑66). The interior contains a casing chimney of unusual masonry bond and staircase dating from the 18th century.

No 6 Baznīcas Street (121; 2nd half of the 18th cent.) has a strange design. Its ground floor has stone walling while the first floor has got weather boarding so untypical of Kurzeme's towns. The advertising pillar in its present shape appeared in Kuldīga in the late 19th century.

No 7 Baznīcas Street (122; 1670) is claimed to be the oldest surviving house in Kuldīga. Much altered in 1742 it acquired its massive Baroque-style roof and perhaps its mezzanine, too. The building ranking among the finest examples of workmanship has a nice Classical-style façade with gently sloping triangular pediment, archaic arrangement of pilasters and good woodwork decorating the entrance door. The house was restored in 1982.

No 1 Jelgavas Street (123; 18th cent.) is worth seeing for its well-shaped hipped mansard roof.

On the street corner at 5 Baznīcas Street (126; 17th cent.) is the Old Town Hall. It was as early as the 14th century that Kuldīga acquired its town council. Medieval town planning had a long-standing tradition of building a town hall close by the church. However, this was not the case with Kuldīga the town hall of which has been moved from site to site several times.

Kuldīga with its delightful collection of old streets and houses alongside the river has always been a source of inspiration for filmmakers. *Kuldīgas freskas* (Kuldīga's Frescos), a documentary by Latvian filmmakers, features the town of the 1960s. In the 1980s No 3 Baznīcas Street became the outdoor shooting site for the Soviet motion picture "The Coast" directed by Alexander Alov and Vladimir Naumov, outstanding filmmakers of the time.

The New Town Hall (128; 1860) was designed by Otto Dietze. The gallery of the hall has a double-faced clock (1894). The interior also has six late 19th century stoves. The plaque at the entrance reminds about the events of the 1905 Revolution.

Tirgus (Market) Street having derived its name from the marketplace once located in the Town Hall Square will take you to Raiņa Street with a row of 19th century houses.

Close by is the Catholic Church of the Holy Trinity (129; 1640). It has a lovely interior with much of interest. The decorations and furnishings show a remarkable mixture of styles. An early 16th century sculpture "Madonna with a Child" being the oldest among them displays Gothic features. Both side altars (1777) bear intricate shapes of Rococo style while the main altar (1818) is strictly Classical. Both altarpieces "Christ with an Angel" and "The Crucified Christ" date back to the

mid-19th century. The Baroque-style pulpit (1st half of the 18th cent.) excels in its fine woodwork carved by Joachim Kreutzfeld (1673 — 1721), distinguished woodcarver whose woodwork is a pride of several churches in Kurzeme. The elaborate Baroque-style organ screen (1870s) as well as the confessional (1691) displaying Mannerist features give a clear idea of fine workmanship of the local masters.

Of interest is also a wooden house at 5 Raiņa Street (131; early 19th cent.) with a triangular pediment so typical of Classical-style stone buildings.

WALK TWO

The walk measures a length of some 7 kilometres.

For those who have arrived at Kuldīga by bus the first building to note is the bus station itself (132). Originally built as a station of the Kuldīga — Alsunga narrow-gauge railway line it vividly displays the building styles of the mid-1930s. Before World War II a normal-gauge railway line from Tukums to Kuldīga was under construction, however, it was never completed.

On the corner of Jelgavas and Rūpniecības Street an obelisk (133; 1938) recalls the construction of the Kuldīga — Skrunda highway.

Just next to No 60 Jelgavas Street (136) formerly housing the local government there is a firehouse dating back to 1872. The voluntary fire-fighting society in Kuldīga was set up in 1870.

Proceeding along Jelgavas Street worth seeing are houses at Nos 56 (137) and 50 (138) the latter displaying pilasters of various shape.

On the left side of the street there is the territory of the above-mentioned factory *Vulkāns*, the foremost manufacturer of safety matches in the 19th century Russian Empire. At world's fairs (in Brussels and Paris in 1888 and 1900, respectively) the produce of *Vulkāns* was awarded the gold medal. Matches manufacturing machines were also made there. In 1882 growth in production volume resulted in construction of a new building. In 1896 the number of workers at the factory totalled 330. After extensive reconstruction in 1930 the factory started producing veneer while the manufacturing of matches gradually came to an end.

No 45 Jelgavas Street (139) housed the factory office while No 38 (140) was a typical dwelling house for the factory workers of the closing decades of the 19th century. The interior of this horizontal log structure has much in common with the farmhands dwellings in the Latvian countryside.

Passing the buildings described in the section of Walk 1 (97, 98, 99) take Skrundas Street. The fine red brick building at No 6 (141; 1882) formerly was the parish house of St. Ann's Church. The neighbouring house at 8 Skrundas Street (142; 1st half of the 19th cent.) retains its original window and door trim while No 10 (143; 1850) has a nice stone imitation filling between pilasters and rustication. No 14 (144; 1860) excels in its fine door. No 16 (145) once was a dwelling house for the foremen of *Vulkāns*. Of interest are also houses at Nos 15 (1850) and 17.

The dwelling houses in Ziedu (Blossoms) Street have retained their early 20th century verandas. No 16 (146) now in a modern setting displays the shape of a threshing barn.

Further on there is a chapel of the former Charlotte Manor (148; before World War I?). The manor itself has not survived. Closeby in Dzirnau (Mill) Street there was a textile-mill (149) founded in 1870.

No 9 L.Paegles Street (150; turn of the 19th — 20th cent.) has much in common with a suburban manor. To get there you'll have to cross the Alekšupīte twice. The cultural centre at 21/23 Mucenieku (Coopers) Street (153; 1909) originally housed the premises of the local Friendship Society.

The Lutheran Church of St. Ann (154; 1899 — 1904) is a very lovely place with much of interest. Designed by Wilhelm Neumann, distinguished architect and arts scholar of German descent, it has become one of the major attractions of Kuldīga and is well worth a visit. The exterior of the church is strictly Neogothic while the interior is a remarkable example of the Latvian art and design of the late 1930s. The apse's stained-glass windows containing stories from the New Testament ("Jesus Christ — our Truth and Life", "And Surely I am with You to the Very End of the Age" and "Jesus Christ — our True Light") were made under the supervision of Eizēns Laube, a celebrity of national romanticism architecture whose artistic signature employing stylized ethnographic ornaments and shapes is evident in downtown Riga. The stained glass was presented to the parish by the State President Kārlis Ulmanis and the town and district authorities. Among altar decorations a mention should be made of a painting commemorating the fallen parish members in the Battles for Liberation (1918 — 1920). The church organ dating back to 1927 was made by August Terkmann, an Estonian master.

Further, along Dzirnau Street good 19th century houses have survived at Nos 7, 10, 8 (156, 157, 158). The Classical-style house at 5 Dzirnau Street (159) dates from the early 1930s.

No 21 Mucenieku Street (160; 1892) houses a Baptist church the interior of which was restored in 1981. Ādams Gertners, the first propagator of the Baptist faith in Latvia preached in Kuldīga beginning 1870. The stately oak tree (161) behind No 20 Mucenieku Street measures a perimeter of 5 metres.

Closeby there is the present-day marketplace of Kuldīga (162).

A lime-tree alley leading to Jāņkalni dates back to 1901. Further at 16 Aizputes Street (163) once lived Rūdolfs Pētersons (1897 — 1937), a long-standing superintendent of the Moscow Kremlin. Like so many of Latvian-born Bolsheviks residing in Russia he lost his life during the notorious Stalin's purges.

The banks of the Alekšupīte is the location chosen by architects for the new hospital building (165) the foundation stone of which was laid in 1987.

Jāņkalna Cemetery (166) has plenty of tombstones of artistic significance. Ardent ramblers will find a 2-km walk to Taurkalnu Mills rewarding. Proceed along Aizputes Street as far as Kuldīga's ring road and there it is. The farmstead *Saulkalni* formerly was the home of Voldemārs Sauleskalns (1905 — 1973), Latvian playwright. Now it houses a branch of the local studies museum.

Making your way back take a narrow-gauge railway track and you will find yourself in a residential area dating back to the 1970s.

The Old or German Cemetery (168) has turned into a memorial park. Of interest are several 19th century tombstones like the one over the grave of the Koch family (1845), etc.

The Jewish Cemetery located to the west contains also 18th century burials.

The surrounding buildings are typical of the outskirts of Kuldīga. Worth seeing is the house at 24 Ēdoles Street dating from 1890. No 3 Ēdoles Street (169) has acquired a modern annex (1986).

Almost on the corner of Parka (Park) and Dzintara (Amber) Street there are mass graves of German soldiers and Latvian legionaries (170).

If you wish to break the walk here take any street leading to the centre. Nevertheless, a pleasant 1.4 km walk to the Virka Manor and a 3.2 km detour to the Veckuldīga's Hillfort will give you a splendid insight into the surroundings of the town. Originally Kuldīga developed at the foot of the hillfort crowned with an order castle in 1245. In 1350 the Cours (Couronians) were allowed to settle there.

by S.Rusmanis

KULDĪGA

Area: 12.7 km²

Population (1994): 14,128

The rights of a town confirmed: 1378

Coat of arms: St. Catherine holding a
wheel and a sword argent (silver) in
a field gules (red)

USEFUL INFORMATION

Town council — Baznīcas iela 1

Police — Liepājas iela 26

Traffic police — Graudu iela 12

Bus station — Stacijas iela 2

Gas station — Graudu iela 19

— Graudu iela 5

— Graudu iela 8

— Jelgavas iela 58

Car service — Ēdoles iela 36

— Ēdoles iela 38a

Post office — Liepājas iela 34

Postal code LV 3301

Area telephone code 233

Hotel *Kursa* — Pilsētas laukums 6

— Pasta iela 5

Restaurants — Pilsētas laukums 1

— Pasta iela 5

— Liepājas iela 8

— 1905. g. iela 4

— Baznīcas iela 3

Hospital — Liepājas iela 37














Outpatient clinic — Kaļķu iela 2

Drugstore — Baznīcas iela 9

Museum — Pils iela 5

Cultural centre — Raiņa iela 21/23

KEY TO SYMBOLS

	Walk 1
	Walk 2
74	place of interest
	built-up area
	park
	cemetery
	town council
	police
	car park
	hotel
	restaurant
	church
	museum
	stadium
	market
	road destination

uz Rīgu

1/3 0.8
Kontroleks

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0302015083

IEPAZĪSĪM LATVIJU
GUIDE TO LATVIA

KULDĪGA

History
Sightseeing routes
Map
Colour illustrations



857
7-58
195-2

LATVIAN ENCYCLOPAEDIA PUBLISHERS

